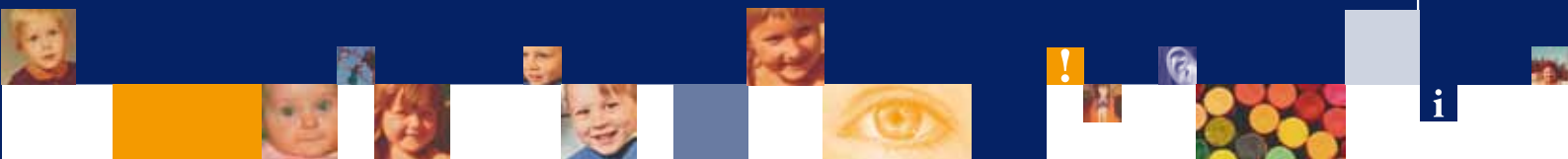

Rapport

Behandling av Norges fjerde rapport til FN om oppfølging av barnekonvensjonen

Avsluttende merknader fra FNs komité for barnets rettigheter
januar 2010

BARNE-, LIKESTILLINGS- OG
INKLUDERINGSDEPARTEMENTET

Rapport

Behandling av Norges fjerde rapport til FN om oppfølging av barnekonvensjonen

Avsluttende merknader fra FNs komité for barnets rettigheter
januar 2010

BARNE-, LIKESTILLINGS- OG
INKLUDERINGSDEPARTEMENTET

Forord

Norske myndigheter ble eksaminert av FNs barnekomité 21. januar 2010 om vår oppfølging av barnekonvensjonen. Eksaminasjonen ble foretatt på bakgrunn av Norges fjerde rapport til FNs barnekomité, levert i februar 2008. Norges fjerde rapport er å finne på www.regjeringen.no

I foreliggende rapport finnes de avsluttende merknadene fra FNs barnekomité til norske myndigheter, datert 29. januar 2010. Etter komitéens anbefaling er merknadene oversatt til norsk, og de sendes ut til landets kommuner, statlige myndigheter, frivillige organisasjoner, høyskoler og universitet. Merknadene er også å finne på norsk og engelsk på departementets nettsider.

Barne-, likestillings- og inkluderingsminister Audun Lysbakken ledet Norges delegasjon under eksaminasjonen. Han ga i sin åpningstale en orientering om regjeringens hovedprioriteringer når det gjelder barns rettigheter. Han ga også en orientering om utviklingen i spørsmål som komitéen tidligere har vært opptatt av for Norges vedkommende. Talen følger vedlagt.

Forut for eksaminasjonen ble Norge bedt om å svare på en del spørsmål – ”List of issues” - fra komitéen, Svarene, som ble sendt komitéen 27. november 2009, gir oppdatert informasjon til Norges fjerde rapport, og følger vedlagt.

Barneombudet og Forum for barnekonvensjonen – et nettverk av frivillige organisasjoner i Norge - har levert egne supplerende rapporter til FNs barnekomité om forhold for barn i Norge. Disse rapportene har også ligget til grunn for eksaminasjonen av norske myndigheter. Disse rapportene er å finne på henholdsvis www.barneombudet.no og www.lnu.no, se ”supplerende rapport 2009”.

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet, august 2010

Innhold

Avsluttende merknader fra FNs komité for barnets rettigheter til Norges fjerde rapport om barnekonvensjonen – 29. januar 2010	s. 4
Vedlegg 1: Barne-, likestillings- og inkluderingsminister Audun Lysbakkens åpningsinnlegg under FNs barnekomité's eksaminering av Norge i Genève 21. januar 2010	s. 21
Vedlegg 2: Oppdatert informasjon til Norges fjerde periodiske rapport til FNs komité for barnets rettigheter, sendt komitéen 27. november 2009	s. 27

Konvensjonen om barnets rettigheter29. januar 2010

Komiteen for barnets rettigheter**Komiteens femtiredje sesjon**

11. - 29. januar 2010

Vurdering av rapportene som partene har lagt fram i henhold til konvensjonens artikkel 44**Avsluttende merknader: Norge**

1. Komiteen gikk gjennom Norges fjerde periodiske rapport (CRC/C/NOR/4) på sine møter nr. 1480 og 1482 (se CRC/C/SR. 1480 og 1482), som ble holdt 21. januar 2010, og den vedtok på sitt møte nr. 1501 29. januar 2010 følgende avsluttende merknader.

A. Innledning

2. Komiteen takker for presentasjonen av den fjerde periodiske rapporten, som også inneholder informasjon om gjennomføringen av konvensjonens to protokoller og de skriftlige svarene på spørsmålene fra komiteen (CRC/C/NOR/Q/4/Add. 1). Komiteen gir parten ros for den informative rapporten og setter pris på den åpne og konstruktive dialogen med en tverrsektoriell delegasjon på ledernivå, som ga komiteen en bedre forståelse av barns situasjon i partstaten.

B. Oppfølgingstiltak og framskritt oppnådd hos parten

3. Komiteen merker seg med tilfredshet at det er vedtatt:

 a) endringer i barnevernloven, herunder kapittel 5A om omsorgssenter for mindreårige (juni/juli 2009),

 b) en ny lov om oppretting av en barnesakkyndig kommisjon for barnevernsaker (mars 2009),

 c) en antidiskriminerings- og tilgjengelighetslov (januar 2009),

 d) ny utlendingslov (15. mai 2008),

e) en lov om forbud mot diskriminering på grunn av etnisitet, religion mv. (januar 2006),

f) en lov om et likestillings- og diskrimineringsombud og en likestillings- og diskrimineringsnemnd (januar 2006), og

g) ny barnehagelov (juni 2005).

4. Komiteen hilser velkommen partens ratifisering av protokollen om å forebygge, bekjempe og straffe handel med mennesker, særlig kvinner og barn, som er et supplement til FNs konvensjon mot grenseoverskridende organisert kriminalitet, i september 2003.

C. De viktigste områdene der komiteen har innvendinger og anbefalinger

1. Genere lle gjennomføringstiltak (artiklene 4 og 42 og artikkel 44 nr. 6 i konvensjonen)

Tidligere anbefalinger fra komiteen

5. Komiteen gleder seg over partens innsats for å følge opp komiteens avsluttende merknader til partens tredje periodiske rapport om gjennomføringen av konvensjonen (CRC/C/15/Add. 263) og de innledende rapportene om oppfølgingen av de to valgfrie protokollene (CRC/C/OPAC/NOR/CO/1 og CRC/C/OPSA/NOR/CO/1), og komiteen gjør parten oppmerksom på at de positive aspektene, betenkelighetene og anbefalingene som komiteen presenterer i disse avsluttende merknadene, refererer seg til partens forpliktelser i henhold til disse tre traktatene.

Forbehold

6. Komiteen er betenkt over partens forbehold til artikkel 10 nr. 2 bokstav b og artikkel 10 nr. 3 i Den internasjonale konvensjonen om sivile og politiske rettigheter "angående plikten til å holde unge som er tiltalt eller dømt for straffbare forhold atskilt fra voksne", ettersom dette også har innvirkning på de rettigheter barn har i henhold til barnekonvensjonen.

7. Komiteen ber innstendig parten om å vurdere å trekke tilbake det ovenfor nevnte forbeholdet og henleder partens oppmerksomhet på punktene 59 og 60 i disse avsluttende merknader når det gjelder håndtering av mindreårige og kriminalitet.

Lovgivning

8. Komiteen merker seg det arbeidet regjeringen har satt i gang for å endre lover eller vedta nye lover, for å bringe den nasjonale lovgivningen i fullt samsvar med konvensjonen, og uttrykker tilfredshet med at regjeringen har tatt initiativ til en sakkyndig utredning om forholdet mellom konvensjonen og norsk rett (Søvig-rapporten).

9. **Komiteen anbefaler at parten fortsetter arbeidet med å tilpasse norsk lov til konvensjonen, herunder gjennom lovendringer eller nye lover når det gjelder barnets rett til å bli hørt i helsespørsmål, vern om barnets rett til privatliv og regelverk for utnevning av verger for barn som er skilt fra sine foreldre.**

Samordning

10. Komiteen erkjenner at det kommunale selvstyret i Norge har stor verdi, men den er betenkt over at arbeidet for å få til en bedre samordning mellom staten og kommunene, mellom kommunene innbyrdes og internt i kommunene ikke har vist seg effektivt, og at tjenestetilbudet, tilgangen til tjenestene og samordningen av de ulike tjenestene, samt evnen til å tilpasse seg nye utfordringer, derfor ikke er garantert på sammenlignbart vis over hele landet. Komiteen merker seg med bekymring at det er stor variasjon i kommunenes implementering av barns rettigheter i tjenestene, både med hensyn til omfanget av slike tjenester og innenfor hvilke rammer de ytes. Komiteen er også bekymret for at mangelen på samordning skal føre til at utsatte grupper av barn, hvis rettigheter har en tendens til å bli neglisjert, blir offer for mangler i implementeringen av deres rettigheter.

11. **Komiteen anbefaler som et særlig viktig tiltak at parten overvåker nøye hvordan barns rettigheter blir implementert i de forskjellige deler av landet, herunder gjennom regjeringens initiativ "Bedre overvåking", at den styrker bruken av sine tilsynsmekanismer for å påse at alle tjenesteleverandører retter seg etter de vedtatte forskrifter og rammer, og at den sørger for at systemet av samordnede tjenester på alle nivåer tar særlig hensyn til barn som har behov for spesiell bistand for å kunne nyte sine rettigheter fullt ut.**

Internasjonalt samarbeid

12. **Komiteen hilser velkommen partens betydelige innsats for og bidrag til internasjonalt samarbeid. Komiteen er også glad for partens utredning om "Næringslivets samfunnsansvar i en global økonomi" (Stortingsmelding nr. 10 2008-2009), som inneholder en rekke henvisninger til barns rettigheter, og komiteen merker seg med interesse partens støtte til FNs arbeid for å utvikle internasjonale standarder for næringsliv og menneskerettigheter, som skal referere til barn og deres rettigheter. Komiteen oppfordrer parten til også å ta i betraktning komiteens avsluttende merknader i sitt samarbeid med bilaterale utviklingspartnere, for å styrke barns mulighet til å nyte godt av sine rettigheter.**

Uavhengig overvåking

13. Komiteen merker seg den nylig vedtatte endring i Barneombudets åremålsperiode, men beklager at komiteens forslag om å gi Barneombudet mandat til å motta klager fra barn, ikke ble tatt til følge, selv om et slikt mandat ville ha vært en måte å gi barn øyeblikkelig hjelp på, om nødvendig, og selv om det kunne ha vært et redskap for å kartlegge viktige problemområder der barns rettigheter blir krenket.

14. **Komiteen anbefaler at parten vurderer å gi Barneombudet mandat til å motta klager fra barn og ressurser til å følge opp klager på en rask og effektiv måte.**

Tildeling av ressurser

15. Komiteen er tilfreds med orienteringen om at det på statsbudsjettet for 2010 er bevilget 400 ekstra stillinger til kommunene, men påpeker at disse bevilgningene, med tanke på den utstrakte graden av selvstyre kommunene har, ikke nødvendigvis vil bli brukt til å forbedre tjenestene for barn. Komiteen merker seg også at det ifølge partene selv vil bli nødvendig med flere stillinger i årene som kommer. Komiteen er betenkt over informasjon den har mottatt, herunder informasjon fra barn, om at tjenestene for barn varierer, alt etter hvor i landet man bor, og at enkelte av disse tjenestene er sterkt underbemannet og mangler tilstrekkelig ressurser.

16. Komiteen ber innstendig partene om å videreføre og styrke innsatsen for å gi kommunene økt bemanning og de materielle ressurser de trenger, for å sikre at det er tjenester av god kvalitet tilgjengelig for å realisere barns grunnleggende rettigheter over hele landet, og treffe tiltak for å sikre at kommunene bruker de bevilgede ressursene til dette formål. Komiteen anbefaler at partene innfører budsjettsporing ut ifra et barnerettighetsperspektiv, med tanke på å overvåke budsjettmidler som er bevilget til barn, og at partene i den forbindelse tar i betraktning de anbefalinger komiteen kom med etter dagen med generell diskusjon om temaet "Ressurser til realisering av barns rettigheter - statenes ansvar", 21. september 2007.

Spredning, opplæring og bevisstgjøring

17. Komiteen setter pris på partens innsats for å spre kunnskap om konvensjonen og lære opp fagfolk og andre som arbeider med barn, men det bekymrer komiteen at denne opplæringen ikke fullt ut dekker alle yrkesgrupper, at den ikke er obligatorisk og at den ikke blir systematisk fulgt opp. Komiteen er særlig betenkt over at lokale myndigheter med ansvar for barn ikke er godt nok informert om de rettigheter barn har i henhold til konvensjonen.

18. Komiteen gjentar sin tidligere anbefaling til partene om å videreføre og styrke den systematiske opplæringen av alle yrkesgrupper som arbeider med og for barn, herunder barnehagepersonell, helsepersonell, sosialarbeidere og håndhevere av lov og rett, og styrke bevisstheten om barns rettigheter i de politiske organer og i forvaltningen i kommunene. Komiteen anbefaler også at fyllestgjørende informasjon om barns rettigheter blir en del av pensum på høyskoler og universiteter for alle profesjoner som har med barn og familier å gjøre, og en del av skolens læreplaner på alle nivåer.

3. Generelle prinsipper (artiklene 2, 3, 6 og 12 i konvensjonen)

Ikke-diskriminering

19. Komiteen er tilfreds med at en ny lov om forbud mot diskriminering trådte i kraft i januar 2006, og at det i 2006 også ble opprettet et likestillings- og diskrimineringsombud og en likestillings- og diskrimineringsnemnd, og vedtatt en handlingsplan for å fremme likestilling og forebygge etnisk diskriminering. Komiteen merker seg den pågående debatten om hvorvidt aldersdiskriminering av barn skal tas

inn i loven, og hvorvidt barn skal ha rett til å fremme klager dersom de blir diskriminert på grunn av sin alder. Komiteen er imidlertid betenkt over informasjon den har mottatt, herunder informasjon fra barn, om at minoritetsbarn og urbefolkningsbarn føler seg stigmatisert og dårlig behandlet, bl.a. av andre barn, og at barn med nedsatt funksjonsevne klager over at deres rettigheter ikke blir respektert.

20. Komiteen ber innstendig parten om å treffe alle nødvendige tiltak for å bekjempe diskriminering av barn fra minoritetsgrupper, urbefolkningsbarn og barn med nedsatt funksjonsevne, og fra tidlig alder gjøre barn kjent med retten ethvert barn har til å bli beskyttet mot diskriminering. Komiteen anbefaler også parten å nøye vurdere om det er mulig å utvide lovverket, for å beskytte barn mot diskriminering på grunnlag av alder.

21. Komiteen ber om at det i neste periodiske rapport blir gjort spesifikt rede for hvilke barnekonvensjons-relevante tiltak og programmer som er satt i gang av parten, for å følge opp erklæringen og handlingsplanen som ble vedtatt på Verdenskonferansen mot rasisme, rasediskriminering, fremmedfrykt og relatert intoleranse i Durban i 2001, og sluttdokumentet fra oppfølgingskonferansen til Durban-konferansen i 2009, under hensyntagen til komiteens generelle kommentar nr. 1 (CRC/GC/2001/1), om utdanningens formål.

Barnets beste

22. Komiteen setter pris på at barnets beste blir framhevet som et veiledende prinsipp i de nye saksbehandlingsreglene fra 2004 og i endringene i barneloven fra 2006, som begge refererer til beskyttelse av barn i barnefordelingssaker, samt i den nye utlendingsloven fra 2008, som regulerer behandlingen av søknader fra barn om asyl eller opphold på humanitært grunnlag. Komiteen er likevel betenkt over at prinsippet om at barnets beste skal være et grunnleggende hensyn, fortsatt ikke gjelder på alle områder som angår barn, som f.eks. i barnefordelingssaker og utlendingssaker, og at de som er ansvarlig for å ta hensyn til barnets beste, ikke alltid har god nok opplæring til å kunne foreta en grundig vurdering av hva som er til det beste for barnet i hvert enkelt tilfelle.

23. Komiteen anbefaler parten å videreføre og styrke arbeidet med å sikre at barnets beste som generelt prinsipp blir behørig innarbeidet i alle lovbestemmelser og i rettslige og administrative beslutningsprosesser, herunder familierelaterte prosesser og prosesser som gjelder alternativ omsorg og innvandring, samt i alle prosjekter, programmer og tjenester som har innvirkning på barn. Komiteen anbefaler også parten å utarbeide retningslinjer for hvordan prinsippet skal anvendes i praksis, og lære opp alle som er involvert i prosessen med å finne ut hva som er best for barnet eller barna.

Respekt for barnets synspunkter

24. Komiteen er glad for at det er gjort endringer i barneloven og barnevernloven som senker aldersgrensen for når barn har rett til å gi uttrykk for sine synspunkter i saker som berører dem, fra 12 til 7 år, og at også yngre barn kan bli hørt. Komiteen er imidlertid betenkt over at barnets rett til å bli hørt ikke er fullt ut implementert i praksis eller effektivt praktisert i alle faser av prosesser der man treffer beslutninger

eller kommer fram til ordninger for barns liv, særlig i saker om omsorg for barn og i utlendingssaker. Komiteen beklager at barn bare har rett til å bli hørt i helsespørsmål etter at de er fylt 12 år. Komiteen merker seg med interesse at et pilotprosjekt i 21 kommuner vil gi barn rett til å stemme ved lokalvalgene fra de er fylt 16 år.

25. Komiteen anbefaler partene å videreføre og styrke arbeidet med å implementere fullt ut artikkel 12 i konvensjonen, og fremme behørig respekt for synspunktene til barn i alle aldre i administrative og rettslige prosesser, herunder i barnefordelingssaker og utlendingssaker, og i samfunnet som helhet. Komiteen anbefaler også at partene fremmer barns deltakelse, hjelper dem med å utøve denne retten i praksis og sørger for at det blir tatt behørig hensyn til deres synspunkter i alle forhold som angår dem i familien, på skolen, i andre institusjoner for barn, i lokalsamfunnet, i utformingen av den nasjonale politikken og i evalueringen av planer, programmer og politikk. I tråd med artikkel 29 i konvensjonen oppfordrer komiteen partene til å sørge for at pilotprosjektet vedrørende stemmerett fra 16 års alder blir behørig støttet, ved at det blir sørget for opplæring i borgerrettigheter og menneskerettigheter, og at prosjektets konsekvenser for unge menneskers rolle som borgere blir evaluert. Komiteen anbefaler at partene tar hensyn til komiteens generelle kommentar nr. 12 fra 2009, om barnets rett til å bli hørt (CRC/C/GC/12).

4. Sivile rettigheter og friheter (artiklene 7, 8, 13-17 og 19 og artikkel 37 bokstav a) i konvensjonen)

Tankefrihet, samvittighetsfrihet og religionsfrihet

26. Komiteen hilser velkommen endringen i opplæringsloven for skolefaget som nå heter "Religion, livssyn og etikk", for å indikere at barn bør gis en objektiv orientering om ulike tilnæringer til de grunnleggende spørsmål og utfordringer i menneskelivet, men komiteen stiller spørsmål ved hvordan dette blir gjennomført i praksis. Komiteen er videre bekymret for barn i en del isolerte religiøse trossamfunn, der det sjelden blir undersøkt om formålet med opplæringen er i samsvar med norsk lov.

27. Komiteen anbefaler partene å gjennomføre en undersøkelse for å klarlegge i hvilken grad målene med det reviderte skolefaget "Religion, livssyn og etikk" blir nådd, og hva slags støtte lærerne har behov for, for å realisere målsettingen med dette faget på en tilfredsstillende måte. Komiteen anbefaler videre at partene undersøker undervisningspraksisen og formålene med opplæringen i isolerte religiøse trossamfunn, for å finne ut om de er i samsvar med barnets rett til en helhetlig, menneskerettsorientert opplæring.

Vern om privatlivet

28. Komiteen er betenkt over informasjon den har fått om at foreldre krenker sine barns rett til privatliv, ved å legge ut personlige opplysninger om dem på nettsider, noen ganger for å underbygge sitt syn i barnefordelingskonflikter.

29. **Komiteen anbefaler parten å gi det norske datatilsynet mandat til å forhindre at foreldre eller andre legger ut opplysninger om barn som krenker barnas rett til privatliv, og som ikke er til barnas beste.**

Oppfølging av FNs undersøkelse av vold mot barn

30. Komiteen merker seg med tilfredshet de tiltak parten har truffet for å følge opp anbefalingene i FNs rapport om vold mot barn. Komiteen er særlig tilfreds med handlingsplanen mot vold i nære relasjoner (2004-2007), som også resulterte i at en ny bestemmelse om vold i nære relasjoner ble tatt inn i straffeloven. Komiteen merker seg også med interesse at det er fremmet forslag om endringer i barneloven når det gjelder vold mot barn, og at dette nå er til behandling i Stortinget. Komiteen setter ellers stor pris på støtten parten har gitt til FNs generalsekretærs spesialrepresentant for vold mot barn.

31. **Med henvisning til FNs rapport om vold mot barn anbefaler komiteen parten å:**

a) **treffe alle nødvendige tiltak for å følge opp anbefalingene i FN-rapporten om vold mot barn (A/61/299), samtidig som det tas hensyn til sluttdokumentet og anbefalingene fra de regionale konsultasjonene for Europa og Sentral-Asia (som ble holdt i Ljubljana i Slovenia 5.-7. juli 2005). Komiteen ber parten vie særlig oppmerksomhet til anbefalingene om å:**

- 1) **forby alle former for vold mot barn**
- 2) **prioritere forebygging**
- 3) **sikre barns medvirkning**
- 4) **styrke det internasjonale engasjementet**

b) **bruke anbefalingene i rapporten som et redskap for handling, i samarbeid med det sivile samfunn, og særlig med medvirkning fra barna selv, for å sikre at alle barn blir beskyttet mot alle former for fysisk, seksuell og psykisk vold, og skape framdrift i arbeidet med konkrete og tidfestede tiltak, for å forebygge og bekjempe vold og overgrep, og**

c) **samarbeide med og fortsette å støtte FNs generalsekretærs spesialrepresentant for vold mot barn.**

5. **Familiemiljø og alternativ omsorg (artikkel 5, artikkel 18 nr. 1-2, artiklene 9-11, 19-21 og 25, artikkel 27 nr. 4 og artikkel 39 i konvensjonen)**

Familiemiljø

32. Komiteen hilser velkommen utvidelsen av fars del av foreldrepermisjonen til ti uker. Komiteen merker seg også at samboende foreldre automatisk får felles foreldreansvar for sine barn etter barneloven, og at familierådgivningstjenestene er utvidet og styrket, for å hjelpe foreldre med deres oppgaver og ansvar. Komiteen er imidlertid betenkt over opplysninger den har fått om at dommere og eksperter ikke alltid er godt nok kvalifisert i saker som gjelder separasjon og konflikt, at barn i slike tilfeller ikke får hjelp til å holde kontakten med begge foreldrene, når dette er til beste

for dem, og at barns rett til å med sine foreldre ikke blir tatt tilstrekkelig hensyn til når en forelder trues av utvisning. Komiteen er videre bekymret for at det ikke gjøres nok for å sikre at barn får opprettholde kontakten med foreldre som er i fengsel. Det bekymrer også komiteen at barnevernet må ha samtykke fra foreldrene før de kan hjelpe et barn, unntatt i tilfeller der det er snakk om alvorlig omsorgssvikt eller alvorlige overgrep, og komiteen frykter at dette kan føre til at barn som har behov for hjelp, ikke får den hjelpen de trenger.

33. Komiteen anbefaler parten å styrke innsatsen for å bistå foreldre med å utøve sitt foreldreansvar på en kompetent måte, styrke kompetansen til alle fagfolk og andre som er involvert i veiledning, konfliktløsning eller saker som gjelder familieoppløsning, for å hindre at familier blir oppløst eller finne best mulig løsninger når det gjelder barnefordeling, og hjelpe barn til å opprettholde kontakten med begge foreldre ved skilsmisse eller separasjon, samtidig som de hele tiden tar hensyn til hva som er best for barnet. Komiteen anbefaler også at det blir tatt behørig hensyn til barns rett til å leve med sine foreldre når det blir vurdert å utvise en forelder, og at fengselsmyndighetene tilrettelegger besøksordninger for barn som har far eller mor i fengsel. Komiteen anbefaler videre at barn gis rett til å henvende seg til barnevernet uavhengig av samtykke fra foreldrene, dersom det å informere foreldrene kan være til hinder for å gi barnet hjelp.

Barn som er fratatt sitt familiemiljø

34. Komiteen merker seg at parten har arbeidet for å redusere antallet barn som blir plassert i institusjon, og heller plassere barn som ikke kan være hos foreldrene, i fosterhjem, når dette er mulig. Men det bekymrer komiteen at antallet barn som blir fjernet fra familien, har økt, på tross av omfattende bruk av forebyggende tiltak i hjemmet. Komiteen merker seg med beklagelse at ikke alle barn som er plassert i fosterhjem, har fått oppnevnt tilsynsfører, og at ikke alle tilsynsførere er godt nok kvalifisert for oppgaven. Det bekymrer også komiteen at det ikke foreligger tilfredsstillende alternativer alle steder, og at plasseringen av et barn derfor noen ganger kan være et resultat av tilfeldigheter. Komiteen er også betenkt over at barnevernet, som er ansvarlig for å gi barn og familier hjelp i hjemmet, og for plassering av barn i alternativ omsorg, er betydelig underfinansiert og har begrenset kapasitet til å drive forebyggende arbeid og oppfølging av barn som er plassert i fosterfamilier eller fosterhjem.

35. Komiteen anbefaler parten å tilføre barnevernet de nødvendige ressurser, slik at det kan utvide og intensivere det forebyggende arbeidet i familier der det er fare for at barna ikke får den nødvendige omsorg og støtte, og sørge for at det foreligger alternative ordninger som kan gi barna den form for omsorg som er best for dem, dersom man ikke lykkes med forebyggende tiltak. Komiteen anbefaler videre at parten sørger for tett oppfølging av barn som er plassert i alternativ omsorg, at den regelmessig foretar en vurdering av om det er mulig å la barna flytte tilbake til sin familie, og at parten, dersom et barn blir værende i alternativ omsorg til det har nådd myndighetsalderen, tilrettelegger for barnets overgang til det voksne liv. Komiteen anbefaler også at parten tar i betraktning Retningslinjer for alternativ omsorg for barn i FN-resolusjon A/RES/64/142, som ble vedtatt av FNs generalforsamling 20. november 2009.

Overgrep og omsorgssvikt

36. Komiteen merker seg med tilfredshet de mange handlingsplaner parten har utarbeidet for å forebygge omsorgssvikt og overgrep mot barn. Komiteen er glad for at det er gitt opplæring til dommere, eksperter og jurister om vold og overgrep, og om vurdering av foreldre retten i saker der det er mistanke om vold og misbruk. Det bekymrer imidlertid komiteen at barnevernet i enkelte deler av landet ikke har de nødvendige ressurser og den kompetanse som trengs for å identifisere og hjelpe barn som er utsatt for vold, og at den eksisterende alarmtelefonen ikke er godt nok kjent blant barn. Det bekymrer også komiteen at kompetansen er begrenset når det gjelder takling av vold i familier fra forskjellige kulturer og veiledning om barneoppdragelse uten vold.

37. **Komiteen anbefaler parten å sørge for at barn og deres familier i alle deler av landet får den bistand de trenger, under hensyntagen til respekt for andre kulturer, og at barn får informasjon om alarmtelefonen og hvor de kan få hjelp.**

6. Grunnleggende helse og velferd (artikkel 6, artikkel 18 nr. 3, artiklene 23, 24 og 26 og artikkel 27 nr. 1-3 i konvensjonen)

Helse og tilgang til helsetjenester

38. Komiteen merker seg med tilfredshet handlingsplanene for bedre kosthold (til 2007) og for fysisk aktivitet (2005-2009). Komiteen anerkjenner partens innsats for å styrke helsestasjons- og skolehelsetjenesten. Men det bekymrer komiteen at disse tjenestene og kvaliteten på dem ifølge informasjon komiteen har mottatt, bl. a. fra barn, fremdeles varierer fra kommune til kommune.

39. **Komiteen anbefaler parten å sørge for at barn har tilgang til helsetjenester av god kvalitet overalt i landet, herunder på skolene.**

Unge menneskers helse

40. Komiteen hilser velkommen veilederen for tidlig intervensjon for å forebygge narkotika- og alkoholproblemer som ble lansert i 2009, og Opptappingsplanen for rusfeltet, som starter i 2010. Komiteen merker seg atrusmisbruket blant barn og unge har vært stabilt eller gått litt ned de siste årene, men det bekymrer komiteen at nivået fortsatt er høyt. Komiteen er også alvorlig bekymret over det store antallet unge mennesker som dør av overdoser.

41. **Komiteen anbefaler parten å videreføre og styrke arbeidet for å redusere misbruket av rusmidler, og ta i betraktning komiteens generelle kommentar nr. 4 (CRC/GC/2003/4), om unge menneskers helse og utvikling, i dette arbeidet.**

Psykisk helsevern

42. Komiteen merker seg at det arbeides for å forbedre de psykiske helsetjenestene for barn og unge gjennom Opptappingsplanen for psykisk helse, men komiteen er betenkt over at ventetiden i psykisk helsevern for barn og unge har økt. Komiteen er

også alvorlig bekymret over undersøkelser som viser at det i løpet av kort tid har vært en sterk økning i utskriving av sentralstimulerende midler som Ritalin og Concerta til barn som har fått diagnosen ADHD (Attention Deficit Hyperactivity Disorder).

43. Komiteen anbefaler parten å fortsette å utvikle alle områder av det psykiske helsevernet for barn og unge, herunder forebygging, behandling av vanlige psykiske helseproblemer i primærhelsetjenesten og spesialistbehandling for alvorlige lidelser gjennom et økende antall spesialutdannede fagpersoner som arbeider med barn innenfor det psykiske helsevernet, og redusere ventetiden for psykiske helsetjenester. Komiteen anbefaler også at parten nøye gjennomgår problemet med den altfor omfattende bruken av sentralstimulerende midler i behandlingen av psykiske problemer hos barn, og at den treffer tiltak for å gi barn som har fått diagnosen ADHD, og deres foreldre og lærere, tilgang til et bredt spekter av psykologiske, pedagogiske og sosiale tiltak og behandlingsmuligheter.

Skadelig tradisjonsbestemt praksis

44. Komiteen merker seg og setter pris på at det i 2008 ble satt i verk handlingsplaner mot kjønnslemlesting av jenter og mot tvangsekteskap, og tiltak for å bekjempe disse problemene, men komiteen er betenkt over rapporter som viser at antallet tvangsekteskap og ekteskap mellom nære slektninger har økt. Komiteen er også betenkt over rapporter om at tilfeller av kjønnslemlesting ikke blir systematisk registrert og rettsforfulgt, og at selv anmeldte forhold ikke er blitt etterforsket av politiet på grunn av begrensede ressurser og manglende samarbeid mellom relevante institusjoner.

45. Komiteen oppfordrer parten til å videreføre og styrke de forebyggende og beskyttende tiltakene, særlig når det gjelder barn, for å bekjempe problemene med kjønnslemlesting, tvangsekteskap og ekteskap mellom slektninger, herunder straffefølgelse av de som står bak disse handlingene. Komiteen oppfordrer parten til å samarbeide med lokale ledere og frivillige organisasjoner, for å spre kunnskap om de negative virkningene av slik praksis, analysere informasjon som er samlet inn om tvangsekteskap, for å finne den reelle årsaken til den rapporterte økningen i slike ekteskap i Norge, og inkludere kampen mot kjønnslemlesting og tvangsekteskap i landets internasjonale samarbeid.

Retten til en akseptabel levestandard

46. Komiteen merker seg den økte fokuseringen på barn som lever under fattigdomsgrensen, særlig i familier med arbeidsledige foreldre eller lavt utdanningsnivå, familier med eneforsørger, familier med mange barn og innvandrerfamilier. Komiteen hilser velkommen tiltak som er rettet mot familier og barn, men det bekymrer komiteen at tiltakene ikke spesifikt beskytter barn mot den negative effekten som fattigdom har på utvikling, helse og utdanning. Komiteen er også betenkt over at andelen fattige varierer rundt om i landet, bl.a. som følge av ulikt og usystematisk fordelte tilskudd til familienes inntekt, og at kommunale boliger, der mange familier med lav inntekt bor, ikke er omgjort til mer barnevennlige miljøer.

47. **Komiteen anbefaler parten å treffe tiltak for å beskytte barn som lever i fattigdom mot skadelige følger av denne situasjonen, særlig gjennom spesifikk omsorg og opplæring i tidlig alder, målrettede programmer i skolen for å kompensere for manglende utvikling og læring, tiltak for bedre kosthold og helse for barn fra ressursvake grupper og tiltak for å gjøre kommunale boliger mer barnevennlige. Komiteen ber videre innstendig parten om å sørge for at fattige familier får den nødvendige bistand uavhengig av hvor i landet de bor.**

7. **Utdanning, fritid og kulturelle aktiviteter (artiklene 28, 29 og 31 i konvensjonen)**

Utdanning, herunder yrkesopplæring og yrkesveiledning

48. Komiteen merker seg at parten har som mål å sikre barnehageplass av høy kvalitet til alle småbarn, men det bekymrer komiteen at barn med innvandrerbakgrunn er underrepresentert, på tross av en ekstrabevilgning som er øremerket for å inkludere nyankomne flyktningbarn. Komiteen er også betenkt over at en del kommuner ikke følger de nye læreplanene i grunnleggende norsk og morsmål, noe som får negative følger for hele skolegangen til barna. Frafallsprosenten blant barna, herunder de som tilhører majoritetsbefolkningen, og både fra studieforberedende og yrkesforberedende videregående skole, bekymrer også komiteen. Komiteen hilser velkommen de mange tiltakene for å bekjempe mobbing i barnehager og skoler, men er alvorlig bekymret over at det rapporteres om så mange tilfeller av mobbing fra slike institusjoner.

49. **Komiteen oppfordrer parten til å intensivere arbeidet med å opplyse alle foreldre om verdien av at barna får opplæring i tidlig alder, og skaffe plass i barnehager av god kvalitet til alle barn, særlig innvandrerbarn og andre barn som har behov for støtte til tidlig opplæring. Komiteen anbefaler også at parten innstendig anmoder kommunene om å innføre de nye språklæreplanene i sine skoler, slik at barna blir bedre i stand til å følge undervisningen, og at parten treffer tiltak for å sikre at barna fullfører skolegangen, med særlig fokus på grupper som tradisjonelt har høy frafallsprosent. Komiteen anbefaler videre at parten viderefører og styrker innsatsen for å bekjempe mobbing i skolen, og at den inviterer barna til å delta i arbeidet med å redusere og eliminere slik skadelig atferd.**

8. **Spesielle beskyttelsestiltak (artiklene 22, 38, 39 og 40, artikkel 37 bokstav b) og d) og artiklene 30 og 32-36 i konvensjonen)**

Flyktningbarn, asylsøkende barn og enslige barn

50. Komiteen er glad for at parten vil prioritere saker der enslige asylsøkere er involvert. Komiteen merker seg med interesse at den nye utlendingsloven og den nye utlendingsforskriften spesifiserer at barnets beste skal være et grunnleggende hensyn, og senker terskelen for å gi barn oppholdstillatelse. Komiteen ser også positivt på at det nye kapitlet - kapittel 5A - i barnevernloven overfører ansvaret for enslige barn til barnevernet. Men komiteen uttrykker bekymring over:

a) den overfladiske vurderingen av hvilke barn som er rammet av væpnet konflikt,

- b) den lange tiden det tar før det blir tatt en avgjørelse i slike saker,
- c) at verger ofte er overbelastet, slik at de ikke er i stand til å skjøtte sine oppgaver på en tilfredsstillende måte,
- d) at parten vurderer å bruke metoder for å fastslå alder som anses som usømmelige, kulturelt ufølsomme og stort sett upålitelige,
- e) at stadig flere enslige barn har forsvunnet fra asylmottakene,
- f) at enslige mindreårige asylsøkere ikke blir fulgt opp på betryggende vis av barnevernet.

51. Komiteen er også betenkt over at parten har begrenset barnevernets ansvarsområde til barn under 15 år, noe som innebærer at eldre barn får mindre hjelp, og at det foreligger rapporter om at barn som har tilbrakt mange år i Norge, kan bli sendt ut av landet, på tross av partens forsikring om at det vil bli lagt vekt på barnas tilknytning til Norge i saker som gjelder oppholdstillatelse på humanitært grunnlag, og selv om det foreligger grundig dokumentasjon på at de har tilknytning til Norge. Komiteen er også betenkt over partens planer om å etablere omsorgs- og opplæringsssenter for enslige mindreårige asylsøkere i deres opprinnelsesland, siden disse barna for det meste kommer fra land som er preget av krig og konflikt, der man ikke kan garantere for deres sikkerhet.

52. **Komiteen anbefaler parten å:**

- a) foreta en grundig vurdering av hvilke asylsøkende barn som har vært offer for væpnet konflikt, og sørge for rehabilitering og sosial reintegrering av disse barna,**
- b) oppnevne, så raskt som mulig, verger som kan bistå mindreårige asylsøkere og hjelpe dem med å forstå prosedyrene, og klargjøre vergenes rolle gjennom endringene som det er tatt initiativ til i vergemålslovgivningen,**
- c) treffe tiltak for å redusere tiden asylsøkere må vente før de får svar på asylsøknaden,**
- d) sørge for at prosedyrene for å fastslå alderen til asylsøkere blir gjennomført på en måte som er vitenskapelig, sikker, barne- og kjønns sensitiv og rettfærdig, og som ikke krenker barnets fysiske integritet,**
- e) utvide ansvarsområdet for barnevernet til å omfatte også barn på 15, 16 og 17 år, som planlagt,**
- f) sørge for at disse barna blir nøye fulgt opp mens de er i Norge,**
- g) forsikre seg om at barn ikke forsvinner og faller i hendene på menneskehandlere og andre som utnytter dem,**

h) etterforske tilfeller der barn er forsvunnet, og prøve å finne barn som blir holdt skjult,

i) unngå å sende barn tilbake til utrygge steder som de har flyktet fra, og benytte deres opphold i Norge til å utstyre dem med kompetanse og ferdigheter som de vil få behov for når de vender tilbake under mer fredelige forhold,

j) sørge for at det alltid blir tatt grunnleggende hensyn til barnets beste og barnets tilknytning til Norge når det skal tas en avgjørelse om et barns framtid, og

k) ta i betraktning komiteens generelle kommentar nr. 6 (2005), om behandling av enslige barn og enslige barn med følgepersoner utenfor deres opprinnelige hjemland.

Bortføring, salg og handel med barn

53. Komiteen merker seg med interesse at straffelovens bestemmelse om menneskehandel (§ 224) ble endret i juni 2006, for å få uttrykkelig fram at også det å utnytte og forlede noen til tigging, rammes av loven. Komiteen merker seg med tilfredshet at det eksisterer en koordineringsenhet for ofre for menneskehandel (KOM), et prosjekt for nasjonal samordning av bistand til og beskyttelse av ofre for menneskehandel. Det bekymrer imidlertid komiteen at informasjonen om barn som er offer for menneskehandel, er fragmentarisk, og at menneskehandlere og personer som utnytter barn som er offer for menneskehandel, sjelden blir arrestert og stilt for retten.

54. **Komiteen anbefaler parten å:**

a) evaluere handlingsplanen som ble avsluttet i 2009, og bruke erfaringene til å utarbeide en ny handlingsplan,

b) sette fokus på barn som er offer for menneskehandel, og bevilge de nødvendige menneskelige og økonomiske ressurser til de enheter som har som oppgave å bekjempe denne forbrytelsen,

c) utvikle og iverksette tiltak for systematisk å identifisere offer for menneskehandel, håndheve lovene som kriminaliserer bortføring, salg og handel med mennesker, og forsikre seg om at ofrene blir behandlet på kompetent vis.

Seksuell utnyttning og seksuelle overgrep

55. Komiteen hilser velkommen nye bestemmelser og endringer i straffeloven når det gjelder seksuell utnyttning og seksuelle overgrep, herunder en bestemmelse om barnepornografi og en bestemmelse om det å møte et barn i den hensikt å begå et seksuelt overgrep. Komiteen er også glad for strategiplanen mot seksuelle og fysiske overgrep mot barn (2005-2009). Komiteen merker seg med interesse at det er gjennomført et prosjekt for å kartlegge omfanget av bl.a. seksuell utnyttning og seksuelle overgrep. Komiteen merker seg også med tilfredshet at det er opprettet "barnehus", som skal gi hjelp til barn som utsettes for overgrep, herunder seksuelle

overgrep. Men komiteen beklager den begrensede kompetansen når det gjelder å følge opp tilfeller av seksuell utnyttning og seksuelle overgrep. Komiteen er også betenkt over at det går så lang tid mellom anmeldelse og etterforskning i saker der det er snakk om seksuelt misbruk, selv om det er lovfestet at det skal foretas avhør innen to uker.

56. **Komiteen anbefaler parten å:**

a) **fortsette å føre en hensiktsmessig politikk og iverksette egnede programmer for forebygging av seksuelle overgrep, rehabilitering og sosial reintegrering av barn som har vært offer for seksuelle overgrep, i samsvar med erklæringene og handlingsplanene og det globale engasjementet som ble vedtatt på verdenskongressene mot seksuell utnyttning av barn i 1996, 2001 og 2008, og sluttdokumentene fra andre internasjonale konferanser om dette problemet,**

b) **opprette flere barnehus i alle fylker, og gi disse det de trenger av menneskelige og økonomiske ressurser,**

c) **sørge for at barn som er blitt utnyttet og utsatt for overgrep får hjelp så snart som mulig,**

d) **sørge for at kunnskap om seksuell utnyttning og seksuelle overgrep blir en integrert del av utdanningen for fagpersoner som arbeider med barn og for å beskytte barn, og**

e) **sette fortdrag i etterforskningen av seksuelle overgrep, i samsvar med den lovfestede 14-dagersfristen.**

Behandling av barn som er i konflikt med loven

57. Komiteen merker seg, som det ble påpekt under dialogen med parten, at antallet barn under 18 år som er i fengsel i Norge er lavt, og at barn og ungdom som er innsatt får spesiell oppfølging av fengselsbetjeningen for å forebygge skadelige virkninger av fengselsoppholdet. Men komiteen er betenkt over at det har vært en økning i antallet fengslede barn, og at disse barna ikke blir holdt atskilt fra de voksne innsatte. Komiteen merker seg også med bekymring at de fysiske forholdene i fengslet ikke alltid er egnet for barn, og at opplæring av fengselsbetjeningen i hvordan de skal behandle mindreårige lovovertrедere ikke er obligatorisk. Det bekymrer også komiteen at det mangler informasjon om den rettslige og prosessuelle behandlingen av lovovertrедere under 15 år.

58. **Komiteen ber innstendig parten om å sørge for at standardene for behandling av mindreårige lovovertrедere blir fulgt opp i sin helhet, særlig artikkel 37 bokstav b) og artiklene 40 og 39 i konvensjonen, samt FNs minstestandarder for håndtering av ungdomskriminelle (“Beijing-reglene”), FNs retningslinjer for forebygging av ungdomskriminalitet (“Riyadh-retningslinjene”) og FNs regler for beskyttelse av mindreårige som er fratatt friheten (“Havanna-reglene”). Komiteen anbefaler spesielt at parten, i samsvar med komiteens generelle kommentar nr. 10, om rettighetene til barn som er i konflikt med loven (CRC/C/GC/10, 2007):**

a) forsikrer seg om at barn bare blir holdt internert som en siste utvei og for et kortest mulig tidsrom, og reduserer antallet barn som sitter i fengsel, gjennom aktiv bruk av alternative tiltak overfor mindreårige lovovertredere, når dette er hensiktsmessig,

b) sørger for at fengsling, når denne løsningen blir valgt, skjer i samsvar med lov og rett og uten at barnets rettigheter, slik disse framgår av konvensjonen, blir krenket,

c) forsikrer seg om at mindreårige blir holdt atskilt fra voksne innsatte, både ved varetektsfengsling før saken kommer opp, og ved soning av idømt fengselsstraff,

d) treffer de nødvendige tiltak for å sikre at personer som arbeider med barn i rettssystemet, dommere i ungdomsdomstoler, fengselsbetjening, tilsynsførere etc. får behørig opplæring,

e) aktivt bruker tiden mindreårige tilbringer i fengsel til rehabilitering og utdanning, herunder yrkesopplæring,

f) sørger for at alle barn som begår lovbrudd før de er fylt 15 år, blir behandlet av sivile eller administrative myndigheter i samsvar med barnekonvensjonen og internasjonale standarder, og særlig at de har tilgang til alternative tiltak.

Beskyttelse av personer som er vitne til eller offer for forbrytelser

59. Komiteen anbefaler også parten å sørge for, gjennom egnede lovbestemmelser og forskrifter, at alle barn som er vitne til og/eller offer for forbrytelser, f.eks. barn som er offer for overgrep, vold i hjemmet, seksuell og økonomisk utnyttning, bortføring eller menneskehandel, og barn som er vitne til slike forbrytelser, blir gitt den beskyttelse som konvensjonen krever, og at parten fullt ut tar hensyn til FNs retningslinjer for behandling av saker der barn er involvert som offer for eller vitne til forbrytelser (vedlegg til FNs økonomiske og sosiale råds resolusjon 2005/20 av 22. juli 2005).

Barn som tilhører minoritetsgrupper eller urbefolkningsgrupper

60. Komiteen gleder seg over partens innsats for å sikre rettighetene til minoritetsbarn og urbefolkningsbarn og merker seg den nye handlingsplanen for å fremme likestilling og forebygge etnisk diskriminering (2009-2012), handlingsplanen for å styrke samiske språk og handlingsplanen for å bedre levestandarden for romfolket i Oslo. Komiteen merker seg også med interesse at parten vil oppfordre massemedia til å ta spesielt hensyn til de språklige behov hos barn som tilhører urbefolkningsgrupper. Men det bekymrer komiteen at hjelpen fra barnevernet til barn av etniske minoriteter er av mye lavere standard, og at 10 % av barn med innvandrerbakgrunn har opplevd trusler eller vold på grunn av sin kulturelle bakgrunn, samt at gutter med minoritetsbakgrunn oftere opplever mobbing enn barn fra flertallsbefolkningen.

61. Komiteen anbefaler parten å gjøre sitt ytterste for å sikre at barn med etnisk minoritetsbakgrunn og barn fra urbefolkningsgrupper har samme tilgang til alle rettigheter som andre barn, herunder tilgang til velferd, helsetjenester og skoler, og at de blir beskyttet mot fordommer, vold og stigmatisering.

9. Ratifisering av internasjonale avtaler

62. Komiteen anbefaler at parten vurderer å ratifisere internasjonale menneskerettighetsdokumenter som også er relevante for gjennomføringen av barns rettigheter, og som Norge ennå ikke er part i, nærmere bestemt Den internasjonale konvensjon om vern av rettighetene til alle arbeidsinnvandrere og deres familier, Konvensjon om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne, Den internasjonale konvensjon om beskyttelse mot tvungen forsvinning og den frivillige tilleggsprotokollen til Den internasjonale konvensjon om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter.

10. Oppfølging og spredning

Oppfølging

63. Komiteen anbefaler parten å treffe alle nødvendige tiltak for å sikre at de foreliggende anbefalingene blir fulgt opp i sin helhet, bl.a. gjennom å formidle dem til nasjonalforsamlingen (Stortinget), relevante departementer og Høyesterett, og til lokale myndigheter, når dette er relevant, for behørig vurdering og videre oppfølging.

Spredning

64. Komiteen anbefaler videre at partens fjerde periodiske rapport og de skriftlige svarene til komiteen, samt de relaterte anbefalinger (avsluttende merknader), blir gjort allment tilgjengelig på landets språk, herunder (men ikke bare) gjennom Internett til hele befolkningen, til sivilsamfunnsorganisasjoner, ungdomsorganisasjoner, profesjonsgrupper og barn, for å skape debatt og bevissthet om konvensjonen, om gjennomføringen av den og om tilsynet med gjennomføringen.

11. Neste rapport

65. I samsvar med anbefalingen om den periodiske rapporteringen som ble vedtatt av komiteen og beskrevet i komiteens rapporter CRC/C/114 og CRC/C/124, og med henvisning til at partens femte periodiske rapport skal legges fram innen tre år etter gjennomgangen av den fjerde periodiske rapporten, ber komiteen parten om å legge fram en konsolidert femte og sjette periodisk rapport 6. oktober 2016 (dvs. 18 måneder før den dato som er fastsatt i konvensjonen for framlegging av den sjette periodiske rapporten). Denne rapporten skal ikke overstige 120 sider (se CRC/C/118). Komiteen forventer deretter at parten rapporterer hvert femte år, slik komiteen har bestemt.

Vedlegg 1

**Barne-, likestillings- og inkluderingsminister Audun Lysbakkens
åpningsinnlegg under FNs barnekomité's eksaminering av Norge i Genève
21. januar 2010**

**Barne-, likestillings- og inkluderingsminister Audun Lysbakkens
åpningsinnlegg under FNs barnekomité's eksaminering av Norge i Genève
21. januar 2010**

Komitémedlemmer,

På vegne av den norske regjeringen vil jeg takke FNs barnekomité for det verdifulle arbeidet dere gjør for å fremme rettighetene til barn i hele verden. Barnekonvensjonen er et viktig instrument for å sikre barns menneskerettigheter både lokalt, nasjonalt og internasjonalt. Barnekomitéen representerer et viktig korrektiv til *alle* nasjoner som har ratifisert konvensjonen. Vi er glad for at komitéens norske rapportør, Mr. Krappmann, tok seg tid til å besøke Norge i høst for å møte barn og unge. Jeg setter stor pris på at norske myndigheter i dag skal ha en dialog med komitéen om hvordan vi følger opp barnekonvensjonens bestemmelser.

Vi har nettopp feiret barnekonvensjonens 20 års jubileum. I løpet av disse årene har konvensjonen gitt et betydelig bidrag til økt bevissthet om barns levekår og rettigheter i Norge. Den har satt dagsorden for barne- og familiepolitikken. Den er sentral når det gjelder barns rett til å bli hørt. Den er også sentral når det gjelder velferdsytelser som barnehage og skole, barnevernstilbud og retten til inkludering for barn med minoritetsbakgrunn. Norge er kommet langt når det gjelder å ivareta barns rettigheter. Men konvensjonen gir likevel norske myndigheter en rekke utfordringer.

Jeg vil benytte denne anledningen innledningsvis til å orientere dere om utviklingen i enkelte spørsmål som komitéen tidligere har vært opptatt av for Norges vedkommende. Jeg vil også fremheve noen av regjeringens hovedprioriteringer når det gjelder barns rettigheter.

En av komitéens anbefalinger etter Norges 3. periodiske rapport var å videreføre innsatsen for å sikre at den nasjonale lovgivningen er i fullt samsvar med konvensjonen. Det ble i 2008 igangsatt en ekstern, uavhengig juridisk utredning for å følge opp denne anbefalingen. Rapporten forelå i 2009. Utredningen konkluderer med at regelverket i hovedsak er i samsvar med konvensjonens mål og verdier. Men enkelte områder bør etter utrederens mening forbedres. Utrederen foreslår for eksempel en rettighetsfesting av barnevernloven. Regjeringen har en omfattende plan når det gjelder oppfølging av funnene i rapporten.

Komitéeen har i flere sammenhenger vært bekymret for at tjenestetilbudet til barn i Norge kan variere avhengig av hvor i landet barnet bor. Det kommunale

selvstyret er et viktig prinsipp i det norske lokaldemokratiet. Kommunene må ha frihet til å tilpasse sine oppgaver og tilbud etter lokale behov. Dette kan imidlertid føre til visse ulikheter i tjenestetilbud. Vi har lagt til grunn at barnekonvensjonen ikke krever at tjenestene skal være *identiske* i alle deler av landet, så lenge alle kommunene har et tilbud som er i samsvar med de krav som følger av konvensjonen. Forskjeller i tjenestetilbud kan imidlertid være en utfordring, og vi må unngå en situasjon der dette blir et problem for foreldre.

Det har derfor vært svært interessant at et av Norges fylker, Troms, i 2009 tok initiativ til at kommunene i dette fylket implementerer artiklene i FNs barnekonvensjon. Gjennom å fokusere på syv sentrale rettigheter i barnekonvensjonen, har fylkesmannen bedt kommunene innen fylket om å kvalitetssikre sine tilbud til barn og unge, og deretter rapportere til fylkesmannen om sin innsats. Prosjektet er kalt "Sjumilssteget". Prosjektet har vakt begeistring også i andre fylker og kommuner. Jeg ser på dette som et vesentlig bidrag i målet om å styrke barns rettigheter i Norge.

Komitémedlemmer,

Beskyttelse av barns rettigheter er et sentralt mål for regjeringen. Regjeringen erkjenner behovet for å styrke barnevernet, og har gitt lokale myndigheter tilleggsbevilgninger i 2010 slik at de kan etablere 400 nye stillinger til dette formålet.

Mange barn opplever at foreldrene deres ikke bor sammen. Det er viktig å legge til rette for at foreldre kan være gode omsorgspersoner for barna, både før og etter et samlivsbrudd. I enkelte tilfeller har foreldrene så store konflikter at disse også går utover barna. Vi må legge til rette for at foreldrene får hjelp til å løse sine konflikter, slik at hensynet til barnets beste kan ivaretas. Dette gjelder særlig ved å tilrettelegge for utenrettslige tvisteløsningsmekanismer. Det vil være til barnets beste at foreldrene får hjelp til å komme frem til avtaler på et tidlig stadium. Fra 2010 igangsettes det samtalegrupper for barn i forbindelse med foreldrenes samlivsbrudd. Vi vil holde et fokus på høring av barn, og det er gledelig at nær sagt alle barn over 7 år nå blir hørt av retten i saker etter barneloven.

Barn kan rammes av vold i nære relasjoner, enten direkte eller som vitner til vold. En helt ny krisesenterlov pålegger kommunene å gi et tilbud om krisesenter til de som er rammet av vold i nære relasjoner. Ved arbeidet med loven er det særlig lagt vekt på at et stort antall barn hvert år er brukere av krisesentrene. Derfor er det lovfestet at barn skal behandles på en måte som er tilpasset deres særlige behov, og at deres rettigheter etter annet regelverk skal oppfylles.

For å gjøre det enklere for barn som er utsatt for vold og overgrep, er det opprettet seks barnehus i løpet av kort tid. Det 7. åpnes i år. Barn som har vært utsatt for vold og/eller overgrep avhøres av kvalifisert personell med spesialopplæring på barnehusene. Medisinsk undersøkelse av barnet skal skje samtidig. Barn som har behov for oppfølging i forbindelse med overgrepssaken, kan få tilbud om korttidsbehandling på barnehuset. Målsettingen er at barnet ikke skal påføres unødige belastninger for at rettsprosessen skal kunne gjennomføres, men hjelpes til å legge traumet bak seg.

Komitéen har ved flere anledninger trukket fram gruppen enslige mindreårige som søker asyl i Norge. I 2007 ble det besluttet at barnevernet skulle overta omsorgsansvaret for enslige mindreårige under 15 år. Denne omsorgsreformen er i full gang og det finnes i dag 7 omsorgssentre som ivaretar omsorgen for enslige asylsøkere under 15 år. I tillegg kjøpes det plasser i private, ideelle organisasjoner og kommunale tiltak.

Regjeringen har som mål å gjennomføre overføring av omsorgsansvaret for enslige mindreårige asylsøkere mellom 15 og 18 år til barnevernet, men ressursituasjonen i barnevernet tilsier at dette ikke blir mulig i kommende fireårsperiode. Norge er blant de land i Europa som mottar flest enslige mindreårige asylsøkere. De høye ankomsttallene har vært vanskelige å håndtere. Dersom barnevernet i dag skulle overta ansvaret for de enslige mindreårige asylsøkerne mellom 15 og 18 år, ville dette kreve betydelige ressurser. Jeg er imidlertid veldig opptatt av at vi ikke skal slippe den politiske målsettingen om å overføre omsorgsansvaret for gruppen mellom 15 og 18 år til barnevernet.

De fleste som oppgir å være enslige mindreårige asylsøkere er gutter i alderen 16-18 år. Deres opprinnelse og erfaringer tilsier at de på mange måter er unge voksne. Regjeringen har uttrykt at den ønsker å gi enslige mindreårige asylsøkere et tilbud som ivaretar deres spesielle behov. En viss differensiering av tilbudet er derfor tilsiktet. Mange er ressurssterke, med et stort behov for stimulering. For mottakstilbudet til gruppen over 15 år har regjeringen derfor valgt å prioritere satsing på økt voksenkontakt og bemanning i asylmottak for denne gruppen, samt et styrket aktivitetstilbud. Det er nødvendig å ha et aldersadekvat tilbud og ta utgangspunkt i barnas egne ressurser.

Selv om tilbudet til gruppen over 15 år ikke er identisk med det som tilbys de yngste, mener jeg tilbudet er faglig forsvarlig og i samsvar med barnekonvensjonens krav. Alle enslige mindreårige får et omsorgstilbud, tilbud om utdanning, helsehjelp og aktivitetstilbud. Denne forskjellsbehandlingen innebærer derfor ikke et brudd på konvensjonens artikkel 2, slik jeg ser det.

Komiteen har vært opptatt av barns rett til å bli hørt. Regjeringen har som mål å sikre barn og ungdom større innflytelse i kommunale og statlige beslutningsprosesser. En helt fersk forskningsrapport viser at 82 prosent av norske kommuner nå har et innflytelsesorgan som skal bidra til å sikre barn og unges lokale deltakelse. Det er likevel stor variasjon mellom kommunene i hvor godt de lykkes i dette arbeidet. Vi vil fortsette å følge dette arbeidet nøye, og sørge for at alle norske kommuner og fylkeskommuner får god og oppdatert informasjon om hvilke muligheter et godt medvirkningsarbeid gir, og særlig hvilke faktorer som hindrer eller fremmer reell innflytelse.

Fra 2011 vil det bli igangsatt en prøveordning som gir unge stemmerett i kommunevalg fra fylte 16 år. 20 kommuner og Svalbard får delta i forsøket. Hele 143 kommuner søkte om å få bli med på prosjektet. Interessen var overveldende. Skal vi beholde et levende lokaldemokrati også i framtida, må vi ha ungdommen med oss. Jeg håper 16-åringene ved å kunne stemme ved lokalvalg, kommer fortere inn i en rolle som aktive innbyggere i lokalsamfunnene sine.

Barns rett til å bli hørt er også viktig i asylsaker. Vi går inn i det nye året med ny utlendingslov og forskrift. Barns rettigheter var i stor grad et tema under forberedelsene til den nye loven. Barn skal høres i alle saker som vedrører dem. Barns beste og særlige sårbarhet skal vurderes og synliggjøres i vedtak. Dette er grundig omtalt i forarbeidene og er nå lov – og forskriftsregulert. Det nye regelverket vil gi ytterligere kunnskap og bevisstgjøring for å sikre at barns rettigheter etter barnekonvensjonen skal ivaretas i alle saker.

Komitémedlemmer,

Barnekonvensjonen gir barn rett til en forsvarlig levestandard. Andelen barn i Norge som lever i fattigdom er lav sett i en internasjonal sammenheng, men andelen barn som lever i inntektsfattige familier har økt i perioden 2000 til 2007. Regjeringen ønsker å legge til rette for at alle barn og unge gis muligheter til å delta og utvikle seg i samfunnet uavhengig av foreldrenes økonomiske og sosiale situasjon. Dette skal oppnås bl.a. gjennom økt innsats for at flest mulig kan leve av egen arbeidsinnsats. Å sikre folk en god tilknytning til arbeidslivet er den beste forsikringen mot fattigdom. Å sikre arbeid og kvalifisering til minoritetsbefolkningen vil være avgjørende for å løfte en stor gruppe barn ut av fattigdom.

Regjeringens mål er at alle barn skal sikres et godt barnehagetilbud. Fra 2009 har alle barn rett til en barnehageplass og målet om full barnehagedekning er nådd. Barnehagen skal være et sted for lek, læring og omsorg. Regjeringen vil legge vekt på å utvikle kvaliteten i barnehagetilbudet, og videreføre tradisjonen med barnehager som legger til grunn et helhetlig syn på barn og læring.

Barnehagen gir barna et trygt omsorgstilbud som utjevner sosiale forskjeller og gir barna gode språkutviklingsmuligheter.

Komitémedlemmer,

Når det gjelder internasjonalt arbeid, er Norge sterkt engasjert i oppfølgingen av FNs studie av barn som er berørt av væpnet konflikt og studien av vold mot barn. Norge støtter aktivt – også økonomisk – det nylig vedtatte mandatet til Generalsekretærens Spesialrepresentant om vold mot barn. Norge er et av de tre største giverlandene til UNICEFs programmer som spesielt er rettet mot å fremme grunnutdanning for jenter. Vi følger også opp vår langsiktige støtte til norske og internasjonale NGOer i deres uvurderlige arbeid for å fremme barns rettigheter.

Norge er spesielt engasjert i FNs millenniumsmål, der vi har en lederrolle i de internasjonale bestrebelsene på å nå mål nr. 4 – å redusere barnedødelighet, og mål nr. 5 – å forbedre mødrehelse. Den norske statsministeren, Jens Stoltenberg, har vist særlig engasjement når det gjelder vaksiner, og regjeringen har bidratt til store overføringer til det internasjonale vaksinefondet, GAVI.

Vi er fullstendig enig i komitéens uttalelse når det gjelder de fryktelige konsekvensene for barn av jordskjelvet som har rammet Haiti. Vi er dypt bekymret for den ekstremt vanskelige situasjonen som nå utfolder seg der. Norge har fulgt oppfordringen fra FN om å støtte den humanitære operasjonen på Haiti gjennom å forplikte oss til en bevilgning på 100 millioner norske kroner (ca. 17 millioner USD). Den norske støtten vil delvis bli kanalisert gjennom UNICEF for å nå det store antallet barn som står midt oppe i denne katastrofen.

Regjeringen har som mål å sikre og styrke barns rettigheter i Norge og internasjonalt. Anbefalingene fra FNs barnekomité er et viktig utgangspunkt for vårt arbeid. Implementering av barnekonvensjonen foregår innad i regjeringen, overfor statlige og kommunale myndigheter. Informasjon spres til det sivile samfunn, og det er et mål å skape økt bevissthet blant barn og unge om deres rettigheter. Det pågår også et godt samarbeid mellom myndighetene, barneombudet og de frivillige organisasjonene. Både organisasjonene og barneombudet har levert kritiske rapporter om forhold for barn i Norge. Regjeringen ser på disse rapportene som nyttige korrektiv i vårt arbeid for barn og unge.

Mitt ønske er at vi i dag får en god og konstruktiv dialog om hvordan vi kan styrke rettighetene til barn i Norge i enda større grad.

Vedlegg 2

**Oppdatert informasjon til Norges fjerde periodiske rapport til FNs komité
for barnets rettigheter, sendt komitéen 27. november 2009**

Oppdatert informasjon til Norges fjerde periodiske rapport til FNs komité for barnets rettigheter, sendt komitéen 27. november 2009

Innhold

Del I

- 1. Ny diskrimineringslovgivning – s. 29**
- 2. Endringer i opplæringsloven vedrørende faget kristendoms-, religions- og livssynskunnskap – s. 29**
- 3. Konvensjonen om rettighetene til personer med nedsatt funksjonsevne og Strategiplanen for familier med barn som har nedsatt funksjonsevne – s. 29**
- 4. Forskningsprosjekt om fattigdom blant barn – s. 29**
- 5. Nytt kapittel 5A i barnevernloven – Omsorgssentre for mindreårige – s. 30**
- 6. Handlingsplan mot menneskehandel – s. 30**

Del II – Nye lover og forslag til lover – s. 31

Nye institusjoner - s. 34

Nylig gjennomførte tiltak – s.35

Nylig gjennomførte programmer og prosjekter, og deres virkeområde

Handlingsplaner – s. 36

Programmer og prosjekter – s. 38

Del III – Data og statistikk

- 1. Budsjettsbevilgninger på områdene utdanning og helse - 40**
- 2. Antall barn i norske fengsler – s. 42**
- 3. Stoffmisbruk blant barn og unge – s. 43**
- 4. Barn utsatt for seksuell utnytting (tall ikke tilgjengelig)**
- 5. Norske statsborgere som er involvert i seksuell utnytting av barn – tall ikke tilgjengelig**
- 6. Barn som forsvinner fra asylmottak – s. 44**

**Oppdatert informasjon og tilleggsinformasjon til Norges fjerde periodiske
rapport til FNs komité for barnets rettigheter, sendt komitéen
27. november 2009**

DEL I

1. *Utvalget til utredning av ny diskrimineringslovgivning*

Utvalget som skulle legge fram forslag til en helhetlig diskrimineringslovgivning, ble oppnevnt av regjeringen 1. juni 2007. Utvalget har fremmet et forslag til en samlet og mer helhetlig diskrimineringslov, som forbyr diskriminering på grunnlag av kjønn, graviditet, permisjon på grunn av barnefødsel eller adopsjon, etnisk tilhørighet, nedsatt funksjons-
evne, seksuell legning, religion, livssyn, politiske synspunkter eller alder.

Utvalget foreslår at det blir tatt inn en bestemmelse om diskriminering i Grunnloven. Dette vil ifølge utvalget markere at prinsippet om ikke-diskriminering er en grunn-
leggende del av det norske rettssystemet og det norske samfunnet. En grunnlovs-
bestemmelse vil også ha innvirkning på tolkningen av norsk lov og gi prinsippet større
vekt i rettslige og politiske argumenter. Flertallet i utvalget går også inn for at
diskrimineringsbestemmelsen i Grunnloven skal formuleres på en slik måte at den kan
håndheves av domstolene og fungere som en barriere gjennom domstolenes prøvesesrett.

Utvalgets rapport er sendt ut til offentlig høring med frist 30. desember 2009. Etter at
høringsuttalelsene er gjennomgått, vil regjeringen legge fram for Stortinget et utkast til ny
diskrimineringslov.

2. Endringen i *opplæringsloven* for skolefaget "kristendoms-, religions- og livssyns-
kunnskap" (KRL) ble vedtatt av Stortinget i 2008 og trådte i kraft 1. august samme år. Det
nye navnet på faget er "religion, livssyn og etikk".

3. *Konvensjonen om rettighetene til personer med nedsatt funksjonsevne*

Før konvensjonen kan bli ratifisert, må det gjøres endringer i den norske lovgivningen
vedrørende rettsevne og vergemål. Regjeringens forslag til ny lovgivning er nå til
behandling i Stortinget. Regjeringen vurderer også annen lovgivning og andre tiltak på
dette området, med tanke på ratifisering i 2010. Regjeringen vil også utrede muligheten
for å ratifisere den frivillige protokollen til konvensjonen, etter at konvensjonen er
ratifisert.

Strategiplanen for familier med barn som har nedsatt funksjonsevne, som ble lagt fram i
2005, vil bli revidert, og tiltak for bedre støtte og hjelp til familier med alvorlig
funksjonshemmede barn vil bli introdusert i stortingsperioden 2009–2013.

4. *Forskningsprosjektet om fattigdom blant barn - "Når tiltakene mot barnefattigdom barn
og unge fra de aller fattigste familiene?"* - er forsøkt, og resultatene vil bli offentliggjort
i 2010. Resultatene vil bli brukt i vurderingen av videre tiltak for å nå barn og unge fra de
fattigste familiene.

5. Et nytt kapittel i *barnevernloven - kapittel 5A: Omsorgssentre for mindreårige* - ble vedtatt 30. mai 2008. Det nye kapitlet, som er helt i tråd med forslaget fra departementet, trådte i kraft 1. juli 2008. Det vises til punktene 471–477 i Norges fjerde periodiske rapport.
6. Norge har, i samsvar med *handlingsplanen mot menneskehandel 2006–2009*, styrket de juridiske rettighetene til og beskyttelsen av ofre for menneskehandel. Den nye utlendingsloven, som ble vedtatt 15. mai 2008, og som trer i kraft 1. januar 2010, har styrket det rettslige vernet til ofrene for menneskehandel. En av de viktigste bestemmelsene i den nye loven går ut på at tidligere ofre for menneskehandel skal anses å være medlemmer av en spesiell sosial gruppe etter flyktningskonvensjonen. Loven slår også fast at det å være offer for menneskehandel skal ses på som et mulig grunnlag for å få innvilget oppholdstillatelse pga. sterke menneskelige hensyn.

Videre er refleksjonsperioden som er omtalt i punkt 546 i Norges fjerde periodiske rapport, forlenget fra 45 dager til seks måneder gjennom instruks. 15. mai 2008 ble instruksene revidert, slik at refleksjonsperioden nå omfatter en større gruppe personer, herunder borgere av EU-land/EØS-land, utenlandske statsborgere med oppholdstillatelse i andre Schengen-stater og utenlandske statsborgere med midlertidig oppholdstillatelse i Norge.

1. november 2008 ble det gitt en ny instruks, som går ut på at ofre for menneskehandel som også er vitner i rettssaker mot gjerningsmennene, som gjeldende regel skal innvilges oppholdstillatelse. Formålet med denne bestemmelsen er å legge til rette for rettslige prosesser mot gjerningsmennene, og beskytte ofrene mot represalier.

Utvidelsen av refleksjonsperioden og instruksene om vern av vitner er tatt inn i henholdsvis § 8-3 og § 8-4 i utlendingsforskriften. De nye bestemmelsene trer i kraft 1. januar 2010.

Koordineringsenheten for ofre for menneskehandel (KOM) er et prosjekt for nasjonal samordning av bistand til og beskyttelse av ofre for menneskehandel. Enheten er organisert i to grupper. Den ene gruppen består av representanter fra de aktuelle direktorater og etater, herunder Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet og de sosiale tjenester for barn, ungdom og familier. Den andre gruppen består av frivillige organisasjoner, herunder Redd barna, og representanter for ulike prosjekter. Begge grupper har regelmessige møter, der spørsmål knyttet til identifisering av og hjelp til barn som er ofre for menneskehandel, ofte blir diskutert og løst. I samsvar med tiltak nr. 14 i handlingsplanen mot menneskehandel utviklet KOM i 2008 et sett retningslinjer for å identifisere mulige ofre for menneskehandel, herunder en indikatorliste. KOM er nå i ferd med å utarbeide en håndbok om hvilke forpliktelser som påligger de forskjellige etater som er involvert i arbeidet med å bekjempe menneskehandel.

DEL II

Nye lover og forslag til lover

Ekteskapsloven og adopsjonsloven

Stortinget vedtok 17. juni 2008 endringer i ekteskapsloven. Disse endringene trådte i kraft 1. januar 2009. Endringene gir homofile par samme rett til å gifte seg som heterofile par. En endring i den norske adopsjonsloven gir også homofile ektepar samme rett som heterofile ektepar til å bli vurdert som adoptivforeldre.

Barnevernloven

1. juli 2009 ble § 1-3 i barnevernloven, som spesifiserer hvem loven gjelder for, endret, slik at alle barn som har fått hjelp og omsorg fra barnevernet, kan fortsette å motta hjelp også etter at de er fylt 18 år, dersom de samtykker til det. Det ble føyd til en setning, som slår fast at: "Opphør av tiltak ved fylte 18 år og avslag på søknad om tiltak etter fylte 18 år skal regnes som enkeltvedtak og skal begrunnes ut fra hensynet til barnets beste, jf. § 4-1." Som en konsekvens av endringen vil Barne- og likestillingsdepartementet oppdatere retningslinjene og rundskrivene når det gjelder ettervern for de som er mellom 18 og 23 år.

§ 4-5 i barnevernloven, om oppfølging av hjelpetiltak, ble endret i juni 2009. Grunnen var at forsøkene på å skape tilfredsstillende forhold ved hjelp av hjelpetiltak noen ganger hadde pågått for lenge. § 4-5 i barnevernloven lyder nå slik: "Når hjelpetiltak vedtas, skal barneverntjenesten utarbeide en tidsavgrenset tiltaksplan. Barneverntjenesten skal følge nøye med på hvordan det går med barnet og foreldrene og vurdere om hjelpen er tjenlig, eventuelt om det er nødvendig med nye tiltak, eller om det er grunnlag for omsorgsovertakelse. Tiltaksplanen skal evalueres regelmessig."

I juni 2009 ble § 6-7a i barnevernloven, som handler om tilbakemelding til meldere, endret. Departementet hadde mottatt rapporter som indikerte at barnevernet påberoper seg taushetsplikt i en grad som er uberettiget, når det gir tilbakemelding til personer som har sendt melding om bekymring for et barns velferd til barneverntjenesten. Endringen gir meldere i slike tilfeller rett til å motta tilbakemelding innen tre uker etter at meldingen er mottatt.

For å bedre overvåkingen av barneverntjenesten ble det i 2009 tatt inn en ny bestemmelse i barnevernloven, § 2-3b, som gir Statens helsetilsyn tilsynsmyndighet. Endringen vil tre i kraft 1. januar 2010.

En ny lov om oppretting av en barnesakkyndig kommisjon for barnevernsaker ble vedtatt 27. mars 2009. Loven vil tre i kraft 1. januar 2010.

Barnehageloven

En ny bestemmelse, § 12a, i Lov om barnehager av 17. juni 2005 (barnehageloven) trådte i kraft 1. januar 2009. Bestemmelsen gir barn som fyller ett år innen utgangen av august, rett til barnehageplass.

5. desember 2008 vedtok Stortinget en ny formålsparagraf, § 1, i barnehageloven. Revideringen av formålsparagrafen i barnehageloven ble iverksatt etter at regjeringen

hadde gjort det klart at den ønsket å revidere den kristne formålsparagrafen i *lov om grunnskolen og den vidaregående opplæringa* (opplæringsloven). Formålsparagrafen fastsetter hvilke kjerneverdier barnehagen skal bygge på. I den reviderte bestemmelsen har ikke den kristne religionen lenger noen utilbørlig særstilling, og det legges vekt på at barnehagen skal fremme felles verdier. Barnehagene skal basere sin virksomhet på de “grunnleggende verdier i kristen og humanistisk arv og tradisjon, som også er de som kommer til uttrykk i menneskerettighetene”. Før den nye bestemmelsen kan tre i kraft, må det gjøres andre endringer i barnehageloven. Disse endringene er nå ute til høring.

Opplæringsloven

Opplæringsloven er blitt endret hvert år. Her følger en kort oversikt over de viktigste og mest relevante endringene.

Fra og med 1. august 2008 har elever fra språklige minoriteter rett til særskilt språkopplæring i videregående skole. Fra og med 1. august 2009 har skoleeierne (lokale myndigheter og private) plikt til å kartlegge norskferdighetene til elever fra språklige minoriteter i grunnskole og videregående opplæring.

Fra og med 1. august 2009 har lokale myndigheter og private skoler plikt til å sørge for tidlig intervensjon for elever som har problemer med lesing og matematikk de første fire skoleårene, særlig dersom det dreier seg om elever med spesielle lærebehov. Høy lærertetthet er det viktigste middelet for å sikre at denne plikten blir oppfylt, sammen med bedre undervisningsmetoder. Det er satt av midler til flere lærere på budsjettet.

Fra og med 1. august 2009 har lokale myndigheter og private skoler plikt til å legge fram en årlig rapport om skolenes resultater, læremiljøet og antall elever som ikke fullfører skolegangen.

9. desember 2008 vedtok Stortinget en endring i formålsparagrafen, § 1-1, i opplæringsloven, som gjelder alle de 13 årene i grunnskolen og videregående opplæring. I den reviderte formålsparagrafen har ikke den kristne religionen lenger noen utilbørlig særstilling, og skolene skal basere sin virksomhet på de grunnleggende verdier i kristen og humanistisk arv og tradisjon, verdier som også kommer til uttrykk i ulike religioner og livssyn, og som er forankret i menneskerettighetene.

Utlendingsforskriften

En ny bestemmelse i utlendingsforskriften trådte i kraft 1. mai 2009. Denne bestemmelsen slår fast at enslige mindreårige mellom 16 og 18 år som søker om asyl, kan bli gitt begrenset oppholdstillatelse som utløper når de fyller 18 år. Bestemmelsen kan anvendes når den eneste grunnen til å gi oppholdstillatelse er at norske myndigheter ikke klarer å spore opp den mindreårige asylsøkerens foresatte (§ 21). Bestemmelsen reflekterer en mer restriktiv politikk enn før, da enslige mindreårige asylsøkere tidligere ble gitt fornybare oppholdstillatelser uavhengig av hva som var årsaken til at tillatelsen ble gitt.

Den nye utlendingsloven og den nye utlendingsforskriften

15. mai 2008 vedtok Stortinget en ny utlendingslov, som vil tre i kraft 1. januar 2010, samtidig med den nye utlendingsforskriften. Følgende forslag til nye bestemmelser, som er omtalt i Norges fjerde periodiske rapport (punkt 18), er tatt inn i den nye loven:

- En bestemmelse som slår fast at man i vurderingen av asylsøknader skal ta hensyn til om søkeren er barn (§ 28), er føyd til.
- I vurderingen av behovet for vern mot forfølgelse, skal det tas særskilt hensyn til om forfølgelsehandlinger rammer barnet (§ 29).
- Det blir slått fast at barnets beste skal være et grunnleggende hensyn i saker som berører barn, og at terskelen for å få innvilget oppholdstillatelse skal være lavere for barn enn for voksne (§ 38 og, i tilfeller der det er snakk om utvisning, § 70).
- Barns rett til å bli hørt skal reguleres i utlendingsforskriften (§ 81).
- Flere bestemmelser utvider barnets rett til å bo sammen med eller ha kontakt med begge foreldre. Definisjonen på flyktning er utvidet (§ 28), noe som vil føre til at flere søkere får status som flyktning og blir unntatt fra kravene som stilles til underhold for å få innvilget familiegjenforening. Ved behandling av visumsøknader skal det legges spesiell vekt på barns behov for kontakt med foreldrene (§ 10).

I den nye utlendingsforskriften, som trer i kraft i januar 2010, har følgende bestemmelser betydning for barn:

- Barns rett til å bli hørt, i henhold til artikkel 12 i barnekonvensjonen, er tatt inn i § 17-3. Etter denne bestemmelsen skal barn som er fylt 7 år, og yngre barn dersom de er i stand til å uttrykke seg, informeres og gis anledning til å uttale seg før det tas en avgjørelse. Myndigheten til å utforme retningslinjer for hvordan barns rett til å uttale seg skal praktiseres i de ulike sakstyper og søknadssituasjoner, er delegert til Utlendingsdirektoratet.
- En bestemmelse i § 14-1 slår fast at utlendinger som har barn i Norge, som hovedregel ikke skal utvises dersom utvisningsgrunnet er ulovlig opphold i landet.
- En bestemmelse i § 14-2 slår fast at utvisning som hovedregel ikke skal innebære et permanent innreiseforbud dersom utlendingen har barn i Norge.

Straffeprosessloven

Endringene i straffeprosessloven som er omtalt i punkt 525 i Norges fjerde periodiske rapport, ble vedtatt av Stortinget 7. mars 2008 og trådte i kraft 1. juli samme år.

Straffebestemmelser om folkemord

De nye straffebestemmelsene om folkemord, forbrytelser mot menneskeheten og krigsforbrytelser, som er omtalt i punkt 644 i Norges fjerde periodiske rapport, ble vedtatt av Stortinget 7. mars 2008 og trådte i kraft samme dag.

Diskriminerings- og tilgjengelighetsloven

En ny diskriminerings- og tilgjengelighetslov trådte i kraft 1. januar 2009. Loven forbyr diskriminering på grunnlag av nedsatt funksjonsevne og pålegger en plikt til generell tilrettelegging (universell utforming) av uteområder og bygninger som er åpne for allmennheten. Den pålegger også en plikt når det gjelder barn med nedsatt funksjonsevne: rimelig individuell tilrettelegging i barnehager, skoler og andre utdanningsinstitusjoner, som f.eks. universiteter.

Krisesenterloven

Opprettingen av krisesentre for personer som er ofre for vold i hjemmet, er lovfestet fra januar 2010. I henhold til krisesenterloven er kommunene forpliktet til å gi et krisesentertilbud til

personer som er ofre for vold i hjemmet. Loven slår fast at barn har rett til å henvende seg til krisesentret på selvstendig grunnlag, og at kommunene er forpliktet til å ta hånd om barna på en måte som er tilpasset deres individuelle behov.

Foreldrepermisjon

Fedrekvoten av foreldrepermisjonen er utvidet til 10 uker, med virkning fra 1. juli 2009. Det vises til punkt 336 i Norges fjerde periodiske rapport. Samlet foreldrepermisjon er nå 46 uker (med 100% lønnskompensasjon) eller 56 uker (med 80% lønnskompensasjon). Når det gjelder adopsjon, er foreldrepermisjonen henholdsvis 43 og 53 uker.

Assistert befruktning

En endring i bioteknologiloven gir samboende og gifte lesbiske par rett til å bli vurdert for assistert befruktning på lik linje med heterofile par. Den biologiske morens partner/ektefelle vil i barneloven bli gitt status som medmor, forutsatt at hun har gitt sitt samtykke til befruktningen, at befruktningen har funnet sted på en godkjent helseinstitusjon i Norge eller i utlandet, og at sædgivers identitet er kjent. Regelen om medmorskap gjelder for barn som er født etter at lovendringene trådte i kraft 1. januar 2009. Når det gjelder barn som er født før dette tidspunkt, kan den biologiske morens partner/ektefelle bare få status som forelder ved å adoptere barnet og bli barnets stemor.

Plan- og bygningsloven

Den nye plan- og bygningsloven trådte i kraft 1. juli 2009. Det vises til punktene 132–134 i Norges fjerde periodiske rapport. Kommunene har nå et spesielt ansvar for å gi barn og unge anledning til å medvirke i alle planleggingsprosesser.

Vergemålsloven

I stortingsproposisjon nr. 110 (2008–2009) fremmet regjeringen forslag til ny vergemålslov. Det vises til punkt 81 i Norges fjerde periodiske rapport. Den nye loven vil erstatte de eksisterende lover fra 1898 og 1927. Den nye loven reflekterer en klar holdningsendring overfor personer som har spesielle behov, psykiske lidelser eller nedsatt funksjonsevne, og slår fast at slike personer ikke bare er “objekter” for veldedighet og sosial beskyttelse, men også personer med rettigheter, som er i stand til å utøve disse rettighetene og treffe avgjørelser som gjelder deres liv, basert, i den grad det er mulig, på fritt og informert samtykke. Loven slår fast at når en person anses å ha manglende rettslig handleevne i visse henseender, skal denne personen bli hørt, og hans/hennes ønsker og preferanser skal tas hensyn til, så langt det er mulig. Personen skal også selv ha rett og reell adgang til å prøve umyndiggjøringen for en domstol, for å få den endret eller opphevet.

Vold mot barn

I 2009 ble det lagt fram for Stortinget et forslag til endring av barneloven, som gjaldt vold mot barn. Lovforslaget poengterer at barn ikke må utsettes for vold eller på annen måte behandles slik at hans eller hennes psykiske eller fysiske helse tar skade eller settes i fare, og foreslår at alle former for vold mot barn blir forbudt, herunder også vold som blir påført barn som del av oppdragelsen. Forslaget er nå til behandling i Stortinget.

Nye institusjoner

Omsorgs- og opplæringssentre for enslige mindreårige asylsøkere i deres hjemland

Norge har opplevd en massiv strøm av asylsøknader fra enslige barn de tre siste årene (fra 403 i 2007 til 1647 per 30. september i 2009). Det høye antallet enslige mindreårige asylsøkere har ført til press på det norske mottakssystemet og er en utfordring for kommunene, som ikke har tilstrekkelig kapasitet til å bosette alle disse barna. Regjeringen er videre bekymret med tanke på de farer disse barna utsettes for under migrasjonsprosessen. For å redusere antallet enslige barn som kommer til Norge, arbeider regjeringen nå med å etablere omsorgs- og opplæringscentre i mange av barnas opprinnelsesland, der det er mangel på slike fasiliteter. Sentrene skal gi barn som returnerer til hjemlandet, tilfredsstillende omsorg og utviklingsmuligheter. Lokale barn som bor i de aktuelle landene, skal også gis tilgang til sentrene.

Mottak for enslige mindreårige asylsøkere over 15 år

I punkt 478 i Norges fjerde periodiske rapport ble det opplyst at ansvaret for enslige mindreårige asylsøkere over 15 år skulle overføres til barnevernet i 2009. Denne reformen vil imidlertid, i henhold til den nye regjeringens politiske plattform fra september 2009, ikke bli gjennomført i denne stortingsperioden. Dette innebærer at ansvaret for disse barna fortsatt vil ligge hos utlendingsmyndighetene. Enslige mindreårige asylsøkere blir innkvartert og tatt hånd om enten i egne mottak eller i separate avdelinger ved mottak for voksne asylsøkere.

Separate enheter for unge lovovertredere (under 18 år)

Det er regjeringens målsetting å unngå å plassere personer under 18 år i fengsel. Det skal opprettes to separate enheter med til sammen 10 plasser. Disse vil bli administrert av kriminalomsorgen for barn, én i Bergen og én i Oslo. Dette er et toårig prosjekt som vil bli evaluert kontinuerlig. Arbeidet med de unge lovbryterne i disse enhetene vil være intensivt og individuelt tilpasset, med vekt på samarbeid med lokale myndigheter og etater.

Nylig gjennomførte tiltak

Utredning om kvalitet i barnehagen

Regjeringen har lagt fram for Stortinget en utredning om kvalitet i barnehagen (Stortingsmelding nr. 41 (2008–2009): *Kvalitet i barnehagen*).

En utvidet og forbedret skoledag basert på en helhetlig tilnærming til barnet

Det er satt i gang en gradvis prosess for å utvide og forbedre skoledagen. Dette innebærer innføring av et større antall undervisningsperioder i grunnskolen og ungdomsskolen, mer fysisk aktivitet, hjelp med hjemmeleksene og ulike aktiviteter etter skoletid.

Nytt manifest mot mobbing

I februar 2009 la regjeringen fram et nytt manifest mot mobbing. For å hjelpe skoler og skoleeiere med å treffe systematiske og effektive tiltak for å forebygge nedverdiggende atferd som rasisme, mobbing og vold, publiserer Utdanningsdirektoratet retningslinjer for "et bedre læremiljø" høsten 2009.

Forebygging av skolefravall

Regjeringen har til hensikt å innføre en rekke tiltak for å få flere unge til å fullføre videregående opplæring. Det vil bli tilrettelagt for nærmere individuell oppfølging av elever og lærlinger. Unge som allerede har falt fra, vil bli grundigere fulgt opp. I tillegg vil undervisningen blir gjort mer arbeidsrelatert, og det vil bli åpnet for større fleksibilitet, slik at de enkelte elevers individuelle behov i større grad kan bli tatt hensyn til. Det vil også bli et sterkere fokus på et nært samarbeid mellom utdanningssystemet og arbeidslivet.

Retningslinjer for tidlig intervensjon for å forebygge rusmiddelproblemer

I august 2009 ble det innført retningslinjer for tidlig intervensjon for å forebygge problemer med alkohol og narkotika. Disse tar for seg barnerelaterte spørsmål og er utarbeidet av Helsedirektoratet i samarbeid med fire departementer og deres underetater.

Nylig gjennomførte programmer og prosjekter, og deres virkeområde

Handlingsplaner

Handlingsplanen mot vold i nære relasjoner

Det vises til punkt 261 i Norges fjerde periodiske rapport. I desember 2007 lanserte regjeringen en tredje handlingsplan mot vold i nære relasjoner, for perioden 2008–2011 ("Vendepunktet"). Handlingsplanen, som består av 50 tiltak og er utarbeidet i et samarbeid mellom fem departementer, er basert på behovet for å se arbeidet mot slik vold i et helhetlig, tverrsektorielt perspektiv. Planen har følgende målsettinger:

- Ofrene skal sikres nødvendig bistand og beskyttelse.
- Voldsspiralen skal brytes gjennom et bedre behandlingstilbud til voldsutøvere.
- Ofrene skal få tilbud om tilrettelagte samtaler med voldsutøver.
- Kunnskapen og samarbeidet i hjelpeapparatet skal styrkes.
- Det skal arbeides med forskning og utvikling.
- Vold i nære relasjoner skal gjøres mer synlig.
- Vold i nære relasjoner skal forebygges gjennom holdningsendringer.

Kriminalitetsforebyggende handlingsplan – 35 tiltak for økt trygghet

Regjeringen lanserte handlingsplanen i august 2009. Målet med planen er å utvikle det kriminalitetsforebyggende arbeidet i et helhetlig, tverrfaglig perspektiv, ut ifra en erkjennelse av at samarbeid er nødvendig. Gjennomføringen av planen har startet og vil fortsette i årene som kommer. Noen av tiltakene vil vare til 2012. Planen består av tre deler:

- Utvikling og bruk av relevant kunnskap
- Tidlig intervensjon overfor mindreårige som er i risikozonen for å utvikle kriminell atferd
- Tiltak for å styrke samarbeidet mellom de ulike faginstanser

Norge universelt utformet 2025 – Handlingsplan for universell utforming og økt tilgjengelighet (2009-2013)

Planen berører nesten alle samfunnsområder, og alle departementer deltar i gjennomføringen. Et bredt spekter av verktøy skal benyttes, for å nå alle nivåer av offentlig sektor og fremme utvikling på dette området i privat sektor. Arbeidet blir samordnet med Nasjonal transportplan 2010–2019.

Ny handlingsplan for å fremme likestilling og forebygge etnisk diskriminering (2009–2012)

Handlingsplanen består hovedsakelig av tiltak for å bekjempe diskriminering av personer med minoritetsbakgrunn, herunder innvandrere og deres barn, samer og andre nasjonale minoriteter. Gjennomføringen av planen innbefatter et kjønnsperspektiv. Den fokuserer også på diskriminering som spesielt rammer barn og unge, i skoler/utdanningsinstitusjoner, på boligmarkedet og i klubber og på utesteder. Planen inneholder 66 nye tiltak, og ni departementer er ansvarlige for å gjennomføre den.

Handlingsplan mot kjønnslemlesting av kvinner (2008–2011)

Dette er regjeringens tredje handlingsplan for å bekjempe kjønnslemlesting av kvinner. Det vises til punkt 320 i Norges fjerde periodiske rapport. Planen består av 41 eksisterende og nye tiltak og er delt opp i seks hovedområder: effektiv håndheving av lovverket, kompetanseutvikling og kunnskapsformidling, forebygging og holdningsskapende arbeid, tilgang til helsetjenester, ekstra innsats i ferieperioder og arbeid for intensivert internasjonal innsats.

Veiledning og frivillig underlivsundersøkelse

I tillegg til tiltakene i den ovenfor nevnte handlingsplanen besluttet regjeringen i 2008 å gi et tilbud om veiledning og frivillig underlivsundersøkelse til alle jenter og kvinner som kommer fra områder der det i henhold til Verdens helseorganisasjon er 30% eller flere av kvinnene som utsettes for kjønnslemlesting. Veiledningen og undersøkelsen vil være en del av det kommunale helsetilbudet, og vil bli utført av en kvalifisert lege innen ett år etter ankomsten til Norge. Tilbud om veiledning og underlivsundersøkelse vil også bli gitt til alle aktuelle grupper jenter (innvandrere og jenter som er født i Norge av innvandrerforeldre) før de begynner på skolen (ved 5–6 års alder), og deretter igjen i femte klasse (10–11 år) og i tiende klasse (15–16 år). I henhold til Lov om pasientrettigheter kan en underlivsundersøkelse bare gjennomføres dersom det foreligger gyldig samtykke fra pasienten eller den med rett til å samtykke på vegne av pasienten.

Handlingsplan for å styrke de samiske språk

En handlingsplan for å styrke de samiske språk ble lagt fram i mai 2009. Planen omfatter perioden 2009–2014. Arbeids- og inkluderingsdepartementet har vært ansvarlig for å utarbeide planen, og den blir gjennomført i samarbeid med de relevante departementer og i samråd med Sametinget. Målet med planen er å legge grunnlaget for et bredt basert og langsiktig arbeid for å bevare og støtte de ulike samiske språkene.

Handlingsplan for å forbedre levekårene til rombefolkningen i Oslo

I 2009 la regjeringen fram en plan for å forbedre levekårene til de av romfolket som bor i Oslo og har norsk statsborgerskap. I samarbeid med rombefolkningen har Oslo kommune utviklet en modell for voksenopplæring av unge sigøynere (16–34 år). Prosjektet startet i 2007 og har som målsetting å forbedre ferdighetene i denne gruppen når det gjelder lesing, skriving og matematikk, samt bruk av datateknologi. En av de forventede virkningene av prosjektet er at det blir større interesse blant romfolket for at barna skal få seg utdanning. Prosjektet tilbyr barnehageplass mens foreldrene får undervisning.

Handlingsplan for arbeid med filmprosjekter rettet mot barn og unge 2009–2011

Organisasjonen Film & Kino og Det norske filminstituttet har utarbeidet en handlingsplan for arbeid med filmprosjekter rettet mot barn og unge. Viktige elementer i handlingsplanen er filmframvisning i barnehager, filmklubber og filmfestivaler for barn, kompetanseheving når det gjelder film blant lærerne, tilgang til film og spill i skolebibliotekene og støtte til barn som selv ønsker å lage film.

Barnevernet og samisk språk

Barne- og likestillingsdepartementet arbeider for å styrke barnevernets tilsynsvirksomhet når det gjelder samisk språk og kultur overfor samiske barn på institusjon og i fosterhjem.

Programmer og prosjekter

Bedre overvåking av barns rettigheter i Norge

Barne- og likestillingsdepartementet satte i 2008 i gang prosjektet “Bedre overvåking av implementeringen av barnekonvensjonen”. Det vises til punkt 11 i Norges fjerde periodiske rapport. Departementets ansvar for og tilsyn med gjennomføringen av barnekonvensjonen er blitt styrket gjennom følgende tiltak:

- Det blir holdt interdepartementale møter fire ganger i året, og det er oppnevnt kontaktpersoner i de aktuelle departementer.
- Det er opprettet et dialogforum mellom barne- og likestillingsministeren og ungdomsrepresentanter.
- Regjeringen har ved hjelp av en uavhengig sakkyndig fått gjennomført en utredning, for å finne ut om norsk lovgivning på de relevante områder tilfredsstillende kravene i barnekonvensjonen. Utredningen blir nå gjennomgått i de aktuelle departementer.
- I 2008 ble det satt i gang et forskningsprosjekt for å samle inn informasjon om opplæringstilbud relatert til barnekonvensjonen ved universiteter og høyskoler. Rapporten fra dette prosjektet vil bli publisert i desember 2009.
- Det er gjennomført tiltak for å bedre informasjonen og høyne kompetansenivået når det gjelder barns rettigheter. I juni 2009 arrangerte Barne- og likestillingsdepartementet et todagers seminar om barnekonvensjonen for statsansatte. I november 2009 arrangerte departementet en konferanse i forbindelse med 20-års jubileet for barnekonvensjonen, for kommuner, politikere, departementer, universiteter, forskningsinstitusjoner, Barneombudet og frivillige organisasjoner.
- Barne- og likestillingsdepartementet har oversatt de generelle kommentarene fra Komiteen for barnets rettigheter til norsk. Alle de oversatte kommentarene er lagt ut på departementets nettsider.

Kompetanseutvikling blant ansatte i barnevernet

I 2007 lanserte Barne- og likestillingsdepartementet en strategi (2007–2012) for å høyne kompetansenivået blant de ansatte i det kommunale barnevernet. Det følgende er en liste over noen av tiltakene og publikasjonene innenfor rammen av strategien.

- Det ble i 2008 arrangert *ni regionale konferanser* om barnevern. Formålet med konferansene var å spre informasjon om effektive metoder og tiltak for å hjelpe unge mennesker med alvorlige atferdsproblemer, barn som lever med vold i hjemmet, og barn av foreldre som har psykiske problemer eller er stoffmisbrukere.
- En DVD om *ettervern* i barnevernsaker er distribuert til kommunene. Det er gjennomført to forskningsprosjekter om dette emnet.
- Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring (NOVA) har publisert en rapport med eksempler på god håndtering fra barnevernets side av saker som dreier seg om vold i hjemmet og seksuelle og fysiske overgrep mot barn. Rapporten er finansiert av de statlige barnevernmyndigheter (NOVA Rapport 5/2008).
- Som et ledd i regjeringens strategi for å styrke den flerkulturelle kunnskapen i barnevernet, har Barne- og likestillingsdepartementet satt i gang mentor-

prosjektet “Nattergalen”. Formålene med ordningen er å gi studenter innen barnevern- og sosialfagutdanning bedre kunnskap om andre kulturer, gjennom mentorvirksomhet blant barn, unge og familier med minoritetsbakgrunn, og oppmuntre barn og unge med minoritetsbakgrunn til å fullføre videregående opplæring og fortsette i høyere utdanning. Åtte universiteter og høyskoler deltar i prosjektet, som nå er under evaluering.

- For å utvikle gode modeller for *samordning av tjenester* for barn som er i faresonen, har Barne- og likestillingsdepartementet satt i gang et pilotprosjekt i 15 kommuner, som blir gjennomført i samarbeid med Kommunesektorens interesse- og arbeidsgiverorganisasjon (KS). En evaluering av prosjektet ble påbegynt i 2009.
- I 2008 oppnevnte Barne- og likestillingsdepartementet et utvalg for å *forbedre grunnutdanningen til de som arbeider i barnevernet*. Mandatet bestod bl.a. i å vurdere eksisterende utdanningstilbud og klargjøre hvilken kompetanse det vil være behov for i framtiden. Resultatet ble publisert i april 2009 i NOU 2009:08, og det blir nå gjennomført en høringsrunde om utvalgets anbefalinger.
- I 2009 har Barne- og likestillingsdepartementet publisert *skriftlige veiledere* om følgende temaer:
 - “Snakk med meg – en veileder i å snakke med barn i barnevernet”.
 - Veileder i oppfølging av foreldre som har fått barn plassert i fosterhjem eller på institusjon.
 - “Til barnets beste – samarbeid mellom barnehagen og barneverntjenesten”.

Pilotprosjekt for senking av stemmerettsalderen til 16 år ved lokalvalgene i 2011

Spørsmålet om å senke stemmerettsalderen har vært diskutert ved flere anledninger, og det ble reist igjen i stortingsmelding nr. 33 (2007–2008), *Eit sterkt lokaldemokrati*. I denne utredningen foreslo regjeringen å senke stemmerettsalderen til 16 år ved lokalvalgene i 2011 som et pilotprosjekt. Formålet er å oppmuntre unge mennesker til å delta aktivt i lokalsamfunnet, og styrke deres politiske engasjement og medvirkning. Stortinget har vedtatt forslaget.

DEL III

Data og statistikk

1. Budsjettsbevilgninger på områdene utdanning og helse

Tabell 1. Statlige bevilgninger til utdanning av barn og unge (i 1000 NOK) - Utdannings- og forskningsdepartementet				
		Regnskap 2007	Regnskap 2008	Budsjett 2009
Grunnskole og videregående opplæring				
Midler til samiske grunnskoler og videregående skoler	Kap. 222	119 008	122 858	124 572
Tiltak i videregående opplæring – utgifter til eksamener	Kap. 225, post 01	125 251	131 409	136 690
Tilskudd til undervisning i samisk i grunnskole og videregående opplæring	Kap. 225, post 63	41 998	44 527	47 505
Bevilgninger til barn og unge i statlige asylmottak [1]	Kap. 225, post 64	59 200	59 794	188 379
Tilskudd til leirskoler	Kap. 225, post 66	34 821	34 460	38 926
Tilskudd til undervisning i finsk	Kap. 225, post 67	7 856	7 333	8 973
Kvalitetsutvikling i grunnskole og videregående opplæring	Kap. 226	1 024 388	960 699	1 020 039
Tilskudd til privatskoler [2]	Kap. 228	2 268 851	2 477 206	2 582 197
Totalt		3 681 373	3 838 286	4 147 281
Barnehager				
Tilskudd til barnehager for samiske barn	Kap. 231, post 50	11 870	12 380	12 925
Driftstilskudd til barnehager	Kap. 231, post 60	13 735 461	15 899 618	18 120 880
Investeringsstilskudd og lån	Kap. 231, post 61	266 173	228 882	173 000
Bevilgninger til tiltak for barn med nedsatt funksjonsevne i barnehager	Kap. 231, post 62	762 675	794 769	829 674
Bevilgninger til tiltak for å bedre språkferdigheten til barn fra språklige minoriteter	Kap. 231, post 63	102 523	106 752	111 529
Bevilgninger til midlertidige lokaler	Kap. 231, post 64	21 707	39 400	33 000
Finansiering av barnehageutbygging	Kap. 231, post 65	3 130 144	4 009 779	4 938 731
Totalt		18 030 553	21 091 580	24 219 739
Statens lånekasse for utdanning				

Stipend til elever i vanlig videregående opplæring fra Statens lånekasse for utdanning [3]	Kap. 2410, post 70	1 242 870	1 244 820	1 268 742
Andre stipend til skoleelever fra Statens lånekasse for utdanning [4]	Kap. 2410, post 71	19 114	34 901	35 664
Totalt		1 261 984	1 279 721	1 304 406
Totalt		22 973 910	26 209 587	29 671 426

1 Fra 2009 er det to støtteordninger for barn og unge i statlige asylmottak.

2 Ca. 1 milliard NOK går til private videregående skoler.

3 Anslag.

4 Anslag.

Tabell 1 viser en oversikt over bevilgninger over statsbudsjettet for 2007-2009 til barn og unge innenfor området utdanning. Bevilgningene har økt, særlig de som går til opplæring i tidlig barndom/barnehager.

Det er fylkene og kommunene som har ansvaret for driften av grunnskoler og videregående skoler. Totale driftskostnader for grunnskoler og ungdomsskoler beløp seg i 2008 til ca. 56 milliarder NOK, mens beløpet for videregående skoler var ca. 26 milliarder. Utgiftene har holdt seg relativt stabile de siste årene, både de totale utgiftene og utgiftene per elev.

Tabell 2. Bevilgninger over statsbudsjettet til barn og unge innenfor området helse (i 1000 NOK) – Helse- og omsorgsdepartementet

		Regnskap 2007	Regnskap 2008	Budsjett 2009	Budsjett 2010
Skolefruktordningen (handlingsplan for et bedre kosthold)	Kap. 711, post 74	28 521	16 047	16 753	17 289
Forebygging av abort/uønskede svangerskap	Kap. 762, post 73	24 994	24 510	25 128	28 512
Barn som omsorgspersoner/ nærmeste foresatte	Kap. 781, post 79	0	0	0	21 000

2. Antall barn i norske fengsler

Tabell 1. Nye fengslinger															
Alder	2007			2008			2009 (01.01 - 30.9)								
	I varetekt	Dømt	Totalt	I varetekt	Dømt	Totalt	Jenter			Gutter			Jenter & gutter		
15 år	3	0	3	1		1	0	0	0	9	1	10	9	1	10
16 år	9	1	10	16	6	22	2	0	2	17	0	17	19	0	19
17 år	31	10	41	34	18	52	1	1	2	36	11	47	37	12	49
Totalt	43	11	54	51	24	75	3	1	4	62	12	74	65	13	78

Tabell 2. I fengsel per 29. oktober 2009

15	I varetekt	Utenlandsk statsborger	Dom	Forbrytelse
16	I varetekt	Utenlandsk statsborger		
16	Dømt	Ikke kjent på registreringstidspunktet		
17	I varetekt	Utenlandsk statsborger		
17	I varetekt	Utenlandsk statsborger		
17	I varetekt	Norsk		
17	I varetekt	Utenlandsk statsborger		
17	I varetekt	Utenlandsk statsborger		
17	I varetekt	Ikke kjent på registreringstidspunktet		
17	Dømt	Ikke kjent på registreringstidspunktet		
17	Dømt	Utenlandsk statsborger	7 md.	Tyveri
17	Dømt	Utenlandsk statsborger	1 år	Ran
17	Dømt	Utenlandsk statsborger	9 md.	Narkotika, bedrageri
17	Dømt	Utenlandsk statsborger	1 år	Tyveri, trusler, bedrageri

Tabell 3. Historisk perspektiv

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
15 år	11	18	10	6	8	8	3	4	3	3	1
16 år	31	45	27	34	34	15	21	10	14	10	22
17 år	76	98	96	95	89	55	54	52	49	41	52
Totalt	118	161	133	135	131	78	78	66	66	54	75

Vi var ikke i stand til å kryssreferere nye fengslinger av barn med lovovertrødelse eller dom, og vi viser derfor tre tabeller med så mye informasjon som mulig.

Tabell 1 viser nye innsatte under 18 år for 2007, 2008 og de første ni månedene av 2009 etter alder og grunnlag for fengslingen. Alderen som er oppgitt er alderen på tidspunktet for fengslingen.

Tabell 2 viser at det var 14 barn som satt i fengsel per 29. oktober 2009. Kriminalomsorgen registrerer ikke etnisk opprinnelse, bare nasjonalitet. Av de utenlandske statsborgerne i tabellen var to fra Øst-Europa og resten fra Afrika og Asia.

Tabell 3. Økningen i antallet nye fengslingstilfeller bør ses i et lengre historisk perspektiv. Vi viser derfor i tabell 3 den langsiktige trenden i nye fengslinger.

3. Stoffmisbruk blant barn og unge

Tabell 1 Prosentandel av norske ungdommer mellom 15 og 20 år som sier at de på ett eller annet tidspunkt har brukt ulike narkotiske stoffer 1990-2008

	Cannabis	«Sniffing»	Amfetamin og lignende stoffer	Kokain eller "crack"	LSD	Ecstasy	GHB	Heroin og lignende stoffer	Tatt stoff med sprøyte	Antall i alt
1990	8,0	8,3	1,2	0,5	0,5	0,3	2 901
1991	8,3	7,6	0,9	0,3	0,5	0,2	3 105
1992	9,0	6,3	1,0	0,3	0,9	0,4	2 897
1993	8,6	6,6	1,2	0,3	0,8	0,6	2 658
1994	8,7	6,5	1,1	0,3	0,4	0,3	..	0,6	0,3	2 469
1995	9,9	6,6	1,6	0,4	1,3	0,9	..	0,8	0,4	2 263
1996	12,3	6,2	2,2	0,5	0,8	1,7	..	0,6	0,3	2 043
1997	13,4	6,6	2,5	1,0	0,9	1,8	..	0,7	0,3	1 971
1998	18,0	5,1	3,7	1,5	1,6	2,6	..	0,7	1,4	1 636
1999	17,8	6,8	4,1	2,1	1,6	2,3	..	1,5	1,1	1 771
2000	18,8	6,7	3,9	2,5	1,8	3,0	..	0,6	1,6	1 706
2001	16,9	5,4	4,6	1,6	1,1	3,0	1,1	0,8	1,0	1 727
2002	14,8	5,4	3,4	1,5	0,8	2,7	0,6	0,4	0,7	1 636
2003	17,0	4,9	4,6	3,2	0,8	3,2	0,8	0,9	0,8	1 789
2004	13,4	6,4	3,5	1,8	0,6	1,9	0,6	0,8	0,6	1 654
2005	15,0	5,5	4,1	2,4	1,1	2,0	1,0	0,9	1,0	1 743
2006	13,1	5,6	3,1	2,2	0,7	1,7	0,8	0,6	0,4	1 571
2007	11,0	5,5	3,2	2,4	0,6	1,8	0,6	0,6	0,6	3 248
2008	10,5	5,1	2,2	1,9	0,3	1,4	0,7	0,4	0,2	2 675

Kilde: Statens institutt for rusmiddelforskning

1. september 2008 trådte en ny lovbestemmelse i kraft, som gir barn og unge under 23 år, med psykisk lidelse og/eller rusmiddelavhengighet, rett til å bli vurdert for sitt behov for nødvendig helsehjelp i spesialisthelsetjenesten innen 10 virkedager etter mottatt henvisning, og rett til behandling senest innen 65 virkedager etter dato for innvilget rett.

Opptrappingsplanen for psykisk helse (1999–2008) har forbedret kapasiteten og tilgjengeligheten til helsetjenester for hele Norges befolkning, herunder barn og unge. De kvantitative

målsettingene i planen er nådd, og rundt 5% av barn og unge får nå behandling i spesialisthelsetjenesten.

Opplysningene om narkotikabruk blant unge som presenteres i tabellen ovenfor, er basert på årlige rundspøringer ved hjelp av spørreskjemaer som ble sendt ut per post til et representativt utvalg ungdommer mellom 15 og 20 år. Det var frivillig å delta i undersøkelsene, og svarene ble behandlet konfidensielt og anonymt. Svarprosenten gikk likevel ned (fra ca. 70% på midten av 1990-tallet til ca. 40% i 2007–2008), noe som gir en viss grad av usikkerhet når det gjelder påliteligheten i anslagene.

http://www.sirus.no/files/pub/464/Rusmidler_i_Norge_2008_ENG.pdf

4. Barn som er utsatt for seksuell utnyttning – tall ikke tilgjengelig.

5. Norske statsborgere som er involvert i seksuell utnyttning av barn – tall ikke tilgjengelig.

6. Barn som forsvinner fra asylmottak

Tabell 1. Forsvunne barn – uten kjent adresse per november 2009

	2007	2 008	2 009
Enslige mindreårige asylsøkere	19	24	41
Barn som er ledsaget av omsorgspersoner	85	62	55

80 % av tilfellene der enslige mindreårige asylsøkere forsvant i 2009, er blitt håndtert i samsvar med Dublin II-forordningen. Flertallet av de enslige mindreårige asylsøkerne som har forsvunnet de to siste årene, kommer fra Algerie, Irak og Somalia.

Det er ikke noe klart mønster med hensyn til opprinnelsesland når det gjelder forsvinning av barn som er ledsaget av omsorgspersoner.

Punkt 459 i Norges fjerde periodiske rapport omtaler en arbeidsgruppe som ble nedsatt for å granske enslige mindreårige asylsøkeres forsvinning fra statlige asylmottak og foreslå egnede tiltak for å hankses med dette problemet. Rapporten fra gruppen ble lagt fram i april 2008, og den framhevet bl.a. behovet for å bedre rutinene for individuell oppfølging ved asylmottakene og varslingsprosedyrene ved forsvinninger. For å følge opp rapporten, er det blitt knyttet et team til ankomstmottaket for enslige mindreårige asylsøkere som vil prøve å identifisere potensielle ofre for menneskehandel på et tidlig stadium, for å forebygge forsvinninger.

Enslige mindreårige kan søke om permisjon når de bor på asylmottak. De må da oppgi navnet på en referanseperson, og mottaket er ansvarlig for å sjekke om denne personen er skikket. Slike søknader om permisjon blir behandlet av det regionale UDI-kontoret der mottaket er plassert.

Utgitt av :
Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

Offentlige institusjoner kan bestille flere
eksemplarer fra:
Departementenes servicesenter
Post og distribusjon
E-post: publikasjonsbestilling@dss.dep.no
www.publikasjoner.dep.no

Publikasjonskode: Q-1173 B

Trykk: Departementenes servicesenter
08/2010 - opplag 800

